

BIBLIOTEKA VÁHINĚ

Naslov izvornika

VIDYA VAHINI

(Stream of Thought Which Illumines)

by Bhagavan Sri Sathya Sai Baba

Naslov

Bhagavān Sri Sathya Sai Baba

VRELO PROSVJETLJUJUĆE MISLI

VIDYĀVĀHINĪ

Copyright ©Sri Sathya Sai Books & Publications Trust,

Prasanthi Nilayam - 515134

Anantapur District, Andra Pradesh, India

Copyright ©Sathya Sai Središnje vijeće Hrvatske, Zagreb 2012.

Sva prava pridržava. Nijedan dio ove knjige ne smije biti reproduciran, distribuiran ili proslijeđen u bilo kojem obliku i iz bilo kojeg razloga bez prethodne pismene suglasnosti nakladnika, osim kod kraćih navoda ili nekomercijalne upotrebe koju dozvoljava zakon o autorskim pravima.

Nakladnik

Sathya Sai Središnje vijeće Hrvatske,

Šubićeva 20, Zagreb

www.saiorg.hr

Za nakladnika: Ranko Milić**Glavni urednik nakladničke djelatnosti:** Ranko Milić**Odgovorna urednica nakladničke djelatnosti za****Sai duhovnu literaturu:** Jasmina Božić**Urednik izdanja:** David Martinčić**Lektura i korektura:** Vladimir Prašin**Grafičko oblikovanje naslovnice i priprema sloga:** David Martinčić**Tisak:** Vemako tisak, Zagreb**Naklada:** 300 primjeraka**ISBN 978-953-6311-76-7**

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 822040

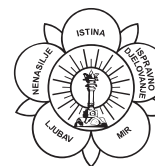
Bhagavān Sri Sathya Sai Baba**VRELO PROSVJETLJUJUĆE MISLI**

V I D Y Ā V Ā H I N Ī

Preveli s engleskog

Jasmina Božić

David Martinčić

Sathya Sai Središnje vijeće Hrvatske

Zagreb

2012.

Book Title

VRELO PROSVJETLJUJUĆE MISLI
VIDYĀVĀHINĪ

Authors of Translation

Jasmina Božić, David Martinčić

Publisher

Sathya Sai Središnje vijeće Hrvatske

Copyright Holder

Sathya Sai Središnje vijeće Hrvatske

Original Book Title

VIDYA VAHINI (Stream of Thought Which Illumines)
by Bhagavan Sri Sathya Sai Baba

Original Author

Written by Bhagavan Sri Sathya Sai Baba

Original Publisher

Sri Sathya Sai Books & Publications Trust,
Prasanthi Nilayam - 515134
Anantapur District, Andra Pradesh, India

Original Copyright Holder

Sri Sathya Sai Books & Publications Trust,
Prasanthi Nilayam - 515134
Anantapur District, Andra Pradesh, India

SADRŽAJ

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU	VII
O OVOJ KNJIZI	XI
I. POGLAVLJE	I
II. POGLAVLJE	7
III. POGLAVLJE	13
IV. POGLAVLJE	19
V. POGLAVLJE	25
VI. POGLAVLJE	31
VII. POGLAVLJE	37
VIII. POGLAVLJE	43
IX. POGLAVLJE	49
X. POGLAVLJE	55
XI. POGLAVLJE	61
XII. POGLAVLJE	67
XIII. POGLAVLJE	73
XIV. POGLAVLJE	79
XV. POGLAVLJE	85
XVI. POGLAVLJE	91
XVII. POGLAVLJE	97
XVIII. POGLAVLJE	103
XIX. POGLAVLJE	107
RJEČNIK	113

PREDGOVOR HRVATSKOM IZDANJU

Knjiga Vidyāvāhinī odgovori su Bhagavāna Sri Sathya Sai Babe na pitanja o ustroju sustava odgoja i obrazovanja. *Sanskrtska* riječ koja se koristi u tom kontekstu jest *vidyā*, središnji pojam koji ima višeslojno značenje. Osim u slučaju nekih usvojenih riječi, poput: *karma*, *dharmā*, *yoga*, *guru*, itd., uobičajena je praksa u hrvatskim prijevodima Sathya Sai duhovne literature *sanskrtsku* riječ ostavljati u nominativu iza hrvatskog ekvivalenta, bez obzira postoji li engleski prijevod te riječi u engleskom izvorniku. U slučaju riječi *vidyā* učinjena je iznimka kako se ne bi izgubilo izvorno višeslojno značenje te se u nekim slučajevima zbog potrebe i deklinira. Korijensko značenje je „ono što prosvjetljuje”, a sama riječ može se prevesti kao znanje ili učenje. No, *vidyā* ne predstavlja znanje na razini uma, nego životni cilj čovjeka neovisno o rasi, kulturi i religiji, izravnu svjesnost o imanentnoj i transcendentnoj zbilji, izravno iskustvo

Apsoluta iz kojega kreacija izvire, u kojemu se održava i u kojemu se, konačno, rastvara. Pošto *Vede* imaju izvorište u toj svjesnosti, riječ *vidyā* u knjizi upućuje i na *vedsku* objavu. Predstavlja također i cilj prema kojemu pravi sustav odgoja i obrazovanja usmjerava čovjeka i znanje koje, zajedno sa svjetovnim obrazovanjem i vještinama, zaokružuje cjelovitost pojedinca.

Ova je knjiga od posebne važnosti za suvremena društva razvijenih zapadnih zemalja pa tako i za hrvatsko posttranzicijsko društvo, jer su ta društva u novije vrijeme zahvaćena globalizacijskim procesima i mijenama identiteta i vrijednosti, sučeljena s izazovima novih tehnologija, ali i s rastućim jazom društvenih nejednakosti, nezaposlenosti i siromaštva. Sustavi odgoja i obrazovanja zamjetno su uzdrmani tim procesima.

Misao Bhagavāna Sathya Sai Babe, obnavljajući unutarnji integritet i čestitost u životu pojedinca, ima snagu vratiti smisao u nacionalne sustave odgoja i obrazovanja – vratiti ih iskonskim, bezvremenim vrijednostima, bitnim etičkim načelima koja su krasila odgoj i obrazovanje ne samo u gurukulama drevne Indije, nego i mnoga stoljeća europskih odgojno-obrazovnih institucija, od Sokrata, Platona i Aristotela, preko srednjovjekovnih samostana, novovjekovnih prosvjetiteljskih vizija, sve do hrvatskog preporoda, Šenoe, Radića i drugih velikana duha. Ljubav prema domovini i roditeljima, duhovnost kao kralješnica društva, jednostavan život uz visoke ideale, mir koji počinje od pojedinca, ključna važnost nastavničke profesije za društvo, usmjeravanje djece i mladih ljudi k radišnosti i skromnosti, kako im je Bhagavān govorio: *be good,*

not great – budite dobri, a ne veliki – načela su kojima Bhagavān Sathya Sai vraća odgoj i obrazovanje.

Hrvatski prijevod knjige timski je rad Redakcije Sai duhovne literature. Zahvaljujemo svim suradnicima koji su zajednički radili na realizaciji hrvatskog izdanja.

Redakcija Sai duhovne literature

O OVOJ KNJIZI

Baba je objasnio kako riječ *vidyā* u ovoj knjizi *vidyāvāhinī* znači: ono – *ya* što ‘osvjetljava’ – *vid*. Taj se smisao naglašava u izrazima kao što su *ātmavidyā*, *brahmavidyā*, itd., kao i u imenu *Vidyāgiri*² koje je nadjenuto kampusu u Prasanthi Nilayamu, u sklopu kojega se nalazi Institut za visoko obrazovanje. Baba nas u komparativnoj perspektivi osvještava u pogledu manje blagotvornog nižeg obrazovanja koje se bavi teorijama, zaključcima, konceptima, pretpostavkama i konstrukcijama. Više obrazovanje pospješuje i proširuje univerzalnu težnju da spoznamo i postanemo istina, dobrotu, ljepotu – *satyam śivam sundaram*. Baba se među ljudima pojavio u ljudskom liku u poslanju koje je sâm sebi zadao, a to je ispraviti štete koje čovječanstvu nanosi fanatično zaslijepljeno stjecanje nižeg znanja. Ljudski rod treba ploviti u

---

¹ *ātmavidyā*, *brahmavidyā* – znanje o *ātmanu*, znanje o *brahmanu*

² *giri* – vrh, planina

pravom smjeru; alarmantno se nagnuo i prijeti mu potonuće; niže znanje spušta ga u ponor bez dna. Jedini je lijek *vidyā*.

Od svoga djetinjstva Baba je uvijek istupao kao odgojitelj, duhovni učitelj – *guru*, kako su ga suseljeni voljeli nazivati. Upozoravao je, bez ustručavanja, starije osobe u Puttaparthiju, učitelje u školama i poglavare kasta na pojave okrutnosti prema životinjama i iskorištavanja radnika, lihvarjenja i kockanja, razmetanja i nepismenosti, licemjernosti i raskoši. Dosjetljivim primjedbama i pošalicama, parodijom i satikom, pjesmama i igrokazima mladi je učitelj ismijavao i mijenjao društvo koje je veličalo ili toleriralo takva zla. Pjevanjem pjesama u slavu Boga – *bhajana*, koje su izvodili zborovi sastavljeni od skupina muškaraca i žena, On ih je, još davne 1943. godine, kada mu je bilo tek sedamnaest godina, podsjećao na općeprihvaćene ljudske vrijednosti istine, moralnosti, mira, ljubavi i nenasilnosti. To su temeljne stečevine koje *vidyā*, viša razina obrazovanja, može podariti vjernim poklonicima.

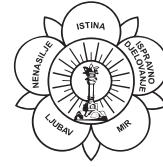
Gospod Kṛṣṇa je rekao Arjuni: ‘Između svih vrsta znanja – *vidyā*, Ja sam spoznaja samoga sebe – *atmavidyā* (*ādhiatma vidyā vidyānām*)’, potraga za istinom o *ātmanu*. Svijet se može spasiti od samouništenja samo uz pomoć toga znanja. Potraga za istinom i cjelokupnošću, za jedinstvom i čistoćom je sredstvo. Svjesnost o Jednom je dovršenje postupka. Ova je poruka bit i sukus svakoga od Njegovih govora koje je održao tijekom posljednjih pet desetljeća.

Ova dragocjena knjiga pruža nam priliku da pažljivo pročitamo devetnaest kratkih rasprava koje je On napisao

kao odgovor na molbe da razjasni načela koja bi nas trebala voditi tijekom rehabilitacije odgoja i obrazovanja kao djelotvornog instrumenta u uspostavljanju mira i slobode kako u nama tako i u svijetu.

N. Kasturi

Prasanthi Nilayam, 14. siječnja 1984. godine

V I D Y Ā V Ā H I N Ī

I. POGLAVLJE

Ono što je bez porijekla, nema ni početka. Ono je postojalo prije negoli je sve ili išta drugo bilo. Ničeg nije bilo prije Toga. Upravo iz toga razloga, Ono nema ni kraja. Širi se daleko prema vlastitoj volji, razvija se u različitost prema vlastitom osjećaju i, svojom puninom, također ispunjava univerzum. Znanje o ovom vrhovnom načelu poznato je kao *vidyā*, znanje, mudrost, svjesnost.

Mnogi su vidioci brojnim iskustvima te jedinstvene svjesnosti u svojim prosvijetljenim srcima, doživjeli uvid u tu vrhovnu tajnu u temelju čudesne ljepote Kozmosa. Suosjećanje prema čovječanstvu potaknulo ih je priopćiti taj uvid ljudskim jezikom kako bi u duši probudili urođenu žeđ za uranjanjem u to blaženstvo. *Vidyā* budi taj poriv u srcima vidioca.

Zvuk jest sama srž *Vede*. Zvuk je povezan sa skladom i melodioznošću pa je *Vedu* stoga potrebno slušati i u tomu

doživjeti ushit. Nju se ne analizira, ne tumači niti procjenjuje. To je razlog što *Vedu* nazivamo *śruti*¹. Samim slušanjem njene recitacije može se steći svjesnost o *ātmanu* i blaženstvo te svjesnosti. Tako stečeno blaženstvo očituje se u riječima i djelima koji svemu unaokolo daruju blaženstvo.

Pojam *vedānta* uobičajeno se koristi u značenju jedne škole filozofske misli. No, *vedānta* je samo poseban dio vedske literature. Svi *upanišadski* tekstovi čine dio *vedānte*. *Vedānta* predstavlja dovršenje vedske misli. Sāme *Vede* vodiči su od neprocjenjive vrijednosti koji nas usmjeravaju k Najvišem. *Ṛc* ili himne *Ṛgvede*, izljevi su ushićenja ljudskog duha koji veliča radost proizašlu tijekom kontemplacije o redu i ljepoti vanjske prirode. *Sāmaveda* predstavlja dragocjeno usmeno blago koje čovjeku omogućuje da pjesmom slavi Stvoritelja i Njegovu kreaciju. Tajanstvo ovoga svijeta i svjetova onkraj njega, obrađeno je u tekstovima koji se skupno nazivaju *Atharvaveda*. Formule i pravila za rituale i obrede, bilo da su oni namijenjeni dobrobiti, stjecanju zasluga ili prinošenju žrtve, objedinjeni su kao *Yajurveda*.

Vedska literatura, podijeljena na te četiri zbirke – svaka pod drugačijim imenom – ima još četiri grane: *mantrae*, *brāhmaṇe*, *araṇyake* i *upanišade*. *Mantra* tekstovi još se nazivaju *sambhita* (zbirke). U njima su prikupljene sve svete formule. Tekstovi koji opisuju sredstva i načine njihove upotrebe te stjecanja dobrobiti njihovim pravilnim izgovaranjem, poznati su kao *brāhmaṇe*. Riječ *brahmā* ima

¹ *śruti* (dosl. slušanje) objava

mnoga značenja. U izrazu *brāhmaṇe* ona znači *mantra*. *Brāhmaṇe* se uglavnom bave obredima i srodnim vanjskim aktivnostima. Međutim, *araṇyake* se posvećuju unutarnjem značenju i unutarnjim disciplinama, poput povlačenja osjetila i uklanjanja vezanosti. *Upaniśade* nastoje, putem filozofske analize, uskladiti ta dva puta. One čine završnu fazu vedskog učenja i nazivaju se *vedānta*. Čak se može smatrati da iznose bit vedskih učenja. Predstavljaju vrhnje svih vedskih tekstova. Kada se *Vede* usvaja s razumijevanjem, *upanišade* izranjaju poput maslaca pri bućkanju mlijeka.

Sve dosad spomenute vrste vedske literature čine najdrevniji korpus znanja, *vidyā*. Riječ ‘*upa-ni-śad*’ složena je od korijena ‘*śad*’ sa slogovima ‘*upa*’ i ‘*ni*’ kao prefiksima. ‘*śad*’ znači ‘sjediti’. Ima i drugo značenje – ‘uništavati’. ‘*Ni*’ znači ‘postojano’, ‘disciplinirano’. ‘*Upa*’ znači ‘pored’. Učenik treba sjediti u blizini *gurua* (*ācārya*), učitelja, i postojano pratiti ono što mu se govori. Samo tako može stjecati fond znanja i sposobnost razlučivanja.

Upaniśade, *Brahmasūtra* i *Bhagavadgītā* predstavlja ju temeljne korijene indijske filozofske misli. Poznate su pod zajedničkim nazivom *prastana traya*, izvorno trojstvo.

Ovaj materijalni, pojavni svijet jest ono što naše oči mogu vidjeti, što ugađa našim osjetilima, što zadivljuje naš um i što daje informacije našem mozgu. No, unutar tog istog svijeta i kroza nj, postoji dosežan, nematerijalni, subjektivni svijet. Kada to spoznamo, tada nam se oba svijeta otkrivaju kao djelomični izrazi iste nevidljive svijesti – *caitanya*. Oni se međusobno nadopunjuju u

Jednoj Punini – *pūrṇa*. Iz *parabrahmana* (Punine) nastaje *jīva* (individuum, odnosno komplement²). Kada *jīva* ostaje bez materijalnog tijela u kojemu je zatvoren, vječna Univerzalna Svijest je svejednako Jedna Punina, načelo *parabrahmana*. *Pūrṇam adam* (Ono je punina), *pūrṇam idam* (ovo je punina), *Pūrṇāt pūrṇam udachyate* (iz punine je punina proizašla), *Pūrṇasya* (iz punine) *pūrṇam ādāya* (kad se punina oduzme) *pūrṇam eva* (punina sama) *avaśiṣate* (ostaje)³.

Vidyā uči čovjeka tomu da je Kozmos očitovanje igre Gospoda i ništa više. *Upaniṣade* objavljuju tu istinu na ovaj način: ovaj je svijet boravište Gospoda – *īśāvāsyam idam jagat*. Stoga nitko ne može gajiti osjećaj osobnog vlasništva pa čak ni najmanji trag egoizma. Odbacite osjećaj vezanosti, posvuda osjetite prisutnost Gospoda. Prigrлите blaženstvo – *ānanda* koje vam Gospod kao utjelovljenje blaženstva daruje i doživite ga s osjećajem zahvalnosti, nevezani željom. To je poruka koju su nam prenijeli mudraci i vidjeoci (*rṣi*).

Odbacite osjećaje „ja” i „ti”; jedino tada moći ćete razumjeti slavu onoga što nije ni „ja” niti „moje”. To ne znači da biste se trebali svega odreći. Pravo učenje (*vidyā*) upućuje nas na to da bismo se prema svijetu trebali odnositi onako kako nam to nalaže dužnost, u duhu nevezanosti, izbjegavajući zaplitanje. Test kojim potvrđujemo svetost, odnosno posvećenost određene aktivnosti, sastoji se u tomu da ispitamo razvija li ona vezanost ili izmiče

² ono što upotpunjuje, zaokružuje nešto – nap. ur.

³ počevši od ovog ulomka, do kraja poglavlja, tumači se prvih jedanaest *mantri* *Īśāvāsyā upaniṣade* – nap. ur.

vezanosti. Test kojim odlučujemo je li aktivnost nesveta, odnosno, grješna, sastoji se u tomu da ispitamo proizlazi li ona iz pohlepe, potiče li pohlepu. To je učenje, pouka koju nam daje *vidyā*. U nastojanju da izvršavate vaše legitimne dužnosti, možete se moliti Bogu da vas održi na životu stotinu godina. Nećete počinuti ništa krivo. Dakle, *vidyā* vam savjetuje da se upustite u djelovanje s potpunim razumijevanjem prirode djelovanja i njegovih posljedica.

Zvijeri ubijaju samo druge zvijeri. No, slijepi čovjek koji nije stekao viziju *ātmana* koje on sâm jest, ubija sebe sama. *Vidyā* nas upozorava da onaj tko počinu taj zločin, odlazi u zastrašujuća područja uronjena u najgušću noć. *Vidyā*, vrhovna mudrost, nastoji čovjeku opisati ‘obilježja’ *ātmana*. *Ātman* je nepomično, ali ono je svugdje prisutno. Čak ni božanstva⁴ ne mogu ići ukorak s time, ma kako brza bila. Ono je oduvijek prisutno, koliko god mi bili prije toga prisutni. *Ātman* je nepromjenjivo i sveprisutno. *Vidyā* obznanjuje da To nije moguće odrediti.

Kada čovjek stekne najvišu mudrost, odnosno, najvišu razinu znanja, nestaje razlika između ‘suprotnosti’: sebstva i nesebstva (*ātman* i *anātman*), znanja i neznanja (*vidyā* i *avidyā*), postajanja i rastvaranja (*vikāśa* i *vināśa*⁶). Mistici i sveci dosegli su tu razinu višeg jedinstva, a povijesne priče o njihovoj borbi i uspjesima sačuvane su u literaturi, zahvaljujući poticaju *vidye*. Ti mudraci, na toj razini, znanje smatraju jednako opasnim kao i neznanje. Oni su svjesni tajnovitog izvorišta i posljedica obojeg. U stanju su

⁴ *deva*, božanstva koja vladaju osjetilima (nap. ur.)

⁵ *vikāśa* – postajanje, rast, ekspanzija

⁶ *vināśa* – uništenje, rastvaranje, propadanje

nadvladati smrt putem ne-znanja i dosegnuti besmrtnost putem znanja⁷.

II. POGLAVLJE

U zvišeno značenje *vidye* može se shvatiti ili nekomu prenijeti tek kada čisti um prospe svoju svjetlost otkrivenja. U prostor koji se održava besprijekorno čistim, ne može ući nikakva zmija, nikakav škorpion, nikakav otrovni kukac. Oni će se osjećati kao kod kuće samo na mračnim, nečistim mjestima. Iz istog razloga sveta mudrost ne može ući u srca koja su mračna i nečista. Umjesto toga, otrovne klice, poput ljutnje, u takvim će srcima naći odgovarajuće utočište.

Želi li netko ugljen lišiti njegove boje, od kakve su koristi sapun i voda? Neće biti od koristi ni ako grumen ugljena pokušamo isprati u mlijeku. Jedini način jest baciti ga u vatru. Ona će ga pretvoriti u hrpicu bijelog pepela. Slično tomu, kada je netko željan uništiti tamu neznanja i prljavštinu želje, mora steći znanje o *ātmanu* – *ātmajñāna* ili, drugim riječima, znanje o *brahmanu* – *brahmavidyā*. Tami je moguće stati na kraj samo pomoću svjetlosti.

⁷ neznanje – *karma*, aktivnost, sve što je relativno, koordiniranje *dharma*-mične aktivnosti s nevezanošću, duhom odricanja i požrtvovnosti što proizlazi iz svjesnosti o nezbiljnosti svijeta (v. 'O Upaniṣadama', odnosno: *Upaniṣadvāhinī*; nap. ur.).

Tamu ne možemo nadvladati tako da ju napadamo još gušćom tamom. *Vidyā* je svjetlost koju čovjek treba kako bi uništio unutarnju tamu. *Vidyā* daje unutarnje osvjetljenje. *Vidyā* je izvorna *puruṣottamayoga*, joga Vrhovne Osobe opisana u *Gīti*, znanje o Vrhovnomu, vrhovno znanje. Ovu jogu ne može se kupiti novcem, dobiti od prijatelja, niti naručiti od dobavljača ili proizvođača. Svatko je za sebe treba usvojiti i steći, postojanom vjerom i usrdnom predanošću.

Izraz *God is nowhere* – Boga nema nigdje – ne treba mijenjati, nema potrebe suprotstavljati mu se, niti mu proturječiti. Samo treba slovo ‘*w*’ iz riječi ‘*where* (gdje)’ čitati zajedno s ‘*no* (ne)’, tako da izraz glasi ‘*God is now here!* – Bog je sada ovdje!’ Negativno najednom postaje pozitivno. Slično tomu, ako samo svoj pogled, trenutno usmjeren na univerzum u mnoštvu pravaca, usredotočimo u jednom pravcu, zasebnost i razlike nestaju i mnoštvo postaje Jedno.

Rāmakrṣṇa Paraṃhamsa, Jayadeva, Gaurāṅga, Tukārām, Tulsīdās, Rāmdās, Kabīr, Śārādā devī, Mīrā – nitko od njih nije ovladao komentarima i tumačenjima niza znanstvenih disciplina i svetih tekstova, no usprkos tomu i danas ih obožavaju sljedbenici svih religija i vjera te ljudi iz svih zemalja. Razlog tomu očito leži u njihovoj nepoljuljanoj vjeri u *ātmana*, stečenoj pročišćenjem uma. Jedino im je *vidyā* dala čistoću i jasnoću.

Ti su sveti ljudi govorili ono što im je bilo u srcu, upravo onako kako su osjećali i doživljavali. Pogledajmo, međutim, one koji danas tvrde da posjeduju znanje – *vidyā*. Činjenica je da čak ni jedan od milijun njih ne govo-

ri upravo ono što mu je u srcu, zar ne? Oni izvode bogoštovni obred – *pūjā* koji posvećuju Satyanārāyani, Bogu – *nārāyaṇa* u obliku istine – *satya*, jednom godišnje, dok preostali dio godine, svakoga dana, štiju Boga neistine – *asatyanārāyaṇa*. Težnja za svjetovnom učenošću proizlazi iz takve vrste štovanja. Zasluguje li takvo znanje nazivati se *vidyā*? Ne, nikada.

Poslužena se hrana nakon nekog vremena pokvari ako ju ne pojedemo ili ju ne ponudimo nekomu tko je gladan, već ju ostavimo da stoji. Zamislite onda kakva nas tek sudbina čeka ako ne ispravimo svoje slabosti i pogreške, bilo vlastitim naporom, bilo poslušavši savjete samilosnih duša koje su već postigle uspjeh u postupku pročišćenja. Poput posluženog jela ostavljenog da stoji predugo, naš će život imati neugodan miris. Jednom je neki otac, „hvalići” postignuća svog sina, zaključio: „On ima samo dva sitna nedostatka. To su: (1) ne zna koje su mu mane i (2) neće poslušati kad mu drugi na njih ukažu.” Tako je bilo nekoć. No, danas se, ne samo za jednog sina, nego za svakog pojedinog, od prvog do posljednjeg, može reći to isto. Postalalo je sasvim prirodno da se svaki otac žali na takav način. Zar je to vrijednost znanja – *vidyā* kojim, navodno, raspolažu?

No, djeca su po prirodi jako dobra, propust leži u sustavu koji im daje znanje – *vidyā*. Svakako, ta je činjenica svima poznata, ali svi se klone zadaće reformiranja sustava odgoja i obrazovanja. To je temeljna slabost. Lako je dijeliti savjete na milijune načina, bez da se ijedan od njih provede u djelo. „Sustav je potrebno promijeniti od osnovne škole pa sve do sveučilišta” – o tomu se puno piše u novi-

nama, ali na vidiku nema nikoga tko bi provodio promjene ili barem jasno ukazao na to koje je promjene potrebno provesti i kako. Nitko ne ističe nedostatke sustava odgoja i obrazovanja.

Nije priznata istina da duhovne i moralne vrijednosti te vrijednosti koje određuju ponašanje, predstavljaju krivnju ljudskog postignuća. Dok još ne zauzimaju neki visoki položaj u društvu, ljudi pišu članke i rasprave o odgoju i obrazovanju ili na skupovima ponavljaju uvijek iste stvari, kao papige. Kada ti isti dođu na neki visoki položaj, donose zakonske mjere u potpunoj suprotnosti s onim što su prije zagovarali.

Magnet može k sebi privući metal, ali neće privući komade metala koji su pokriveni prljavštinom i hrđom. Govori na skupovima svakako su dobri, no djelovanje je blokirano. Sve dok se ta bolest ne izliječi, odgoj, obrazovanje i istinska učenost ne mogu pokazati svoju vrijednost. Prljavštinu i hrđu s metalnih komada treba očistiti kako bi ih magnet mogao privući. Kada se tako očisti i um, posljedica će biti onako kako reče pjesnik: „Obilježje velike duše – *mahātman* jest jedna misao, jedna riječ, jedno djelo.” Sklad misli, riječi i djela najbolji je dokaz vrijednosti čovjeka. Tu jedinstvenu vrijednost čovjek je danas dragovoljno odbacio. Razlog je tomu što nije svjestan znanja o *ātmanu* – *ātmavidyā*, pravog znanja – *vidyā* koje valja steći.

U vrijeme Rāmākṛṣṇe Paraṃahamse bilo je mnogo znanstvenika, pāṇḍita i eksperata. No, svjesnost o *ātmanu* nije ih prosvjetlila ni u najmanjoj mjeri. Zato se za imena tih znanstvenika, pāṇḍita i eksperata danas ne čuje. Jedino je ime Rāmākṛṣṇe, koji se nije mogao pohvaliti nekim po-

sebnim svjetovnim oblikom obrazovanja, postalo poznato širom svijeta. Koji je razlog tomu? Voda u kojoj je rastopljen šećer i obična voda na prvi se pogled ne razlikuju. Popijte! Ustanovit ćete razliku između jedne koja je slatka i druge koja ima okus obične vode.

Riječi Paraṃahamse pune su vrhovne mudrosti. Riječi znanstvenika zadojene su knjiškim znanjem. Pretenciozni pāṇḍiti koji samo površno proučavaju knjige, teže zaradi, oni ne streme prema božanskosti. Šibice koje su upale u vodu više se ne mogu upaliti, bez obzira na to koliko se trudili. Osim toga, takve šibice uništavaju čak i kutijicu u kojoj se nalaze. Slično tomu, ljudi srca uronjenih u svjetovne želje i obrasce mogu držati govore poput papiga, ali oni, u najboljem slučaju, mogu imati publiku koja će ih slušati, ne publiku koja će provoditi u djelo ono o čemu govore. Takvi slušatelji mogu dobiti savjet, no neće ga prihvatiti, niti djelovati u skladu s njim.

Svaki događaj u svijetu ima poseban razlog zbog kojega je nastao, a to je znanje. Naravno, bez predmeta znanja, ni znanje ne može postojati. Sâmo znanje svrstava se u dvije kategorije: manifestirano i latentno, izravno i neizravno, *pratyakṣa* i *parokṣa*, zbiljsko i prividno. *Pratyakṣa* ili *aparokṣa* – manifestno znanje, stječe se ušima i ostalim osjetilnim organima te putem riječi drugih osoba. *Parokṣa*, latentno, zbiljsko znanje, ne poznaje množinu; ono analizira i razumije privlačnosti i objekte koji obuzimaju um. Pročišćava um i proširuje pogled srca.

III. POGLAVLJE

Danas obrazovni sustav, iako izuzetno skup i složen, zanemaruje poduku o moralnosti. U prošlosti su se u nastambama *gurua – gurukula*, dobivale upute za ispravan život, duhovni napredak i moralno ponašanje. Učenike se u to vrijeme poučavalo kako voditi život obilježen poniznošću, nadzorom nad osjetilima, krjepošću i disciplinom. Danas se u učenicima ne mogu uočiti te odlike. Oni nisu svjesni na koji način uspostaviti nadzor nad osjetilima i koje je njegovo značenje. Od djetinjstva uživaju u svakom hiru i prohtjevu. Pronalaze zadovoljstvo u neobuzdanoj igri osjetila i vjeruju samo u materijalizam. Uslijed toga, u nama zazvoni na uzbunu kada promotrimo kakva je situacija na koledžima. Ravnatelj Zavoda za javno zdravstvo u Kalkuti utvrdio je da je 80% studenata Sveučilišta u Kalkuti narušena zdravlja. Na području Bombaya stanje je još gore, narušena zdravlja je 90% studenata. Razlog tomu je činjenica da se

studenti prepuštaju senzualnosti, nekontroliranom traganju za osjetilnim užicima i zlim navikama. Zar se to može smatrati postignućima odgoja i obrazovanja? Ili su to prije „dobitci” stečeni izopačenim neznanjem?

Učitelji trebaju postati svjesni svoje uloge i svoje odgovornosti. Oni moraju ponijeti najveći udio u zadaći njegovanja i očuvanja mentalnog i fizičkog zdravlja njihovih nježnih, neiskvarenih šticenika.

Svako živo biće promatra svijet oko sebe. No, svatko promatra na svoj jedinstven i poseban način. Desetero ljudi promatra isti predmet, a svatko od njih pritom ima drukčije osjećaje. Istu osobu sin vidi kao svoga oca, žena kao svoga supruga, otac kao svoga sina, kolega kao dragoga prijatelja. Iako se radi o istoj osobi, zašto ona ne izaziva kod svih istu reakciju? Svatko je s tom osobom u drukčijem odnosu pa je i doživljava na svoj način. To je istina.

Jednom je prilikom neki duhovni učitelj – *guru*, koji je boravio u Brahman Muttiju, dobro raspoložen, žvačući list betela s velikim užitkom, upitao učenika: „Dragi momče! Kakav je svijet?” Učenik je odgovorio: „Učitelju! Svakomu je svijet njegov vlastiti svijet.” Iako svi živimo u jednom svijetu, svatko živi u svom vlastitom svijetu, koji je oblikovan vlastitim djelovanjem pojedinca i posljedicama toga djelovanja. To je razlog što je Śaṅkarācārya objavio: „Ispunite svoj pogled mudrošću; tada će sve što vidite biti Bog.” Kada je pogled – *dr̥ṣṭi* prožet znanjem – *jñāna*, tada je svijet – *sr̥ṣṭi* prožet *brahmanom*.

U rječniku današnjeg obrazovanja *dhana* je *dharma* – stjecanje bogatstva je „ispravan” put. *Dhana* je *karma* – svaka aktivnost ima za cilj stjecanje bogatstva. *Dhana* je

najsublimniji *padam* – nema poželjnijeg ideala od stjecanja bogatstva. Evo kratke priče koja to ilustrira. *Nārāyaṇa* (Bog) ima šesnaest manifestiranih aspekata¹, no unatoč tomu, On je latentna, imanentna zbilja. Isto tako i materijalni *nārāyaṇa*, rupija, ima šesnaest *anna*². Kada ljudi štiju rupiju kao vidljivo božanstvo, *nārāyaṇa* im postaje nedostižan. Rijetko tko pokušava procijeniti veličinu gutitka koji uslijed toga podnosi.

Jednog je dana *Nārāyaṇi* njegova božanska družica *Lakṣmī*, božica bogatstva, usred razgovora rekla: „Gospode! Cijeli svijet štije mene. Ni jedna jedina osoba od stotinu ljudi, ma, od milijun ljudi, ne štije tebe.” Zadirivala je Gospoda. Odmah je skovala plan kako ispitati iskrenost ljudi. Rekla je: „Gospode! Najbolje bi bilo da se sami uvjerimo kako stvari zaista stoje. Dođi, zajedno ćemo se uputiti u svijet i pogledati.”

Nārāyaṇa se složio. Pretvorio se u velikog pāṇḍita, koji oko ruku nosi zlatne narukvice kao znak priznanja i poštovanja koja mu iskazuju uvažena akademska tijela. Oko vrata je imao ogrlicu od bobica rudrakše, a na čelu debele crte iscrtane vibhūtijem. Pokazao se svijetu kao silan duhovni znalac. Uputio se od sela do sela i stao očaravati ljude svojim zanosnim govorima. Njegova predivna osobnost i ogromno znanje privlačili su ljude. Tisuće ljudi su se okupljale kako bi ga čule i slijedile od mjesta do mjesta. Brāhmaṇi su ga pozivali u svoje domove i častili ga. Dočekivali su ga slavljem uz bogatu gozbu.

¹ šesnaest aspekata obuhvaćaju pet elemenata materijalnog svijeta, pet osjetila, pet životnih dahova i um – nap. ur.

² rupija – indijska valuta (ranije je bila podijeljena na 16 *anna*)

Dok je *Nārāyaṇa* uživao takve počasti, *Lakṣmī* se također pojavila na zemlji kao velika jogini. I ona je krenula od sela do sela poučavajući ljude o sebstvu – *ātman*, u govorima koje je držala. Žene su se okupljale u velikom broju kako bi poslušale njezine zadivljujuće govore, koji su slijedili jedan za drugim. Molile su ju da svojim posjetom ukaže čast njihovim domovima i prisustvuje gozbi koju bi za nju pripremile. Odvratila im je kako je zavjeti, koje je dala, sprječavaju prihvatiti njihovu ponudu u cijelosti. Nije mogla jesti iz tanjura koji su već korišteni u njihovim domovima. Zamolila je da joj dopuste da donese vlastite šalice i tanjure. Žene su je toliko željele ugostiti pa su prihvatile taj uvjet. Bile su voljne poštovati svaki njezin zavjet. Pozivi su pljuštali od žena, odasvud.

Stigavši u kuću u kojoj je trebala biti ugošćena prvi dan, jogini je iz svoje torbe izvadila zlatni tanjur, nekoliko zlatnih šalica i zlatnu čašu za vodu. Posložila ih je preda se kako bi joj u tomu servirali hranu. Kada je ručak završio, ona bi otišla i ostavila dragocjene zlatne predmete domaćinima. Rekla je kako za svaki dan ima novi pribor.

Vijest se ubrzo proširila. U selima, u kojima je *Nārāyaṇa* održavao svoje zanosne govore, također se pročulo o krasnim darovima koje je jogini ostavljala. Brāhmaṇi, koji su bili vjerni poštovatelji slavnog pāṇḍita, također su pohrlili pozvati jogini u svoje domove na ručak! Jogini im je rekla da, prije nego što ona uđe u njihovu nastambu, moraju potjerati pāṇḍita. Nije htjela kročiti tamo sve dok u tom prostoru boravi ta osoba! Bila je nepopustljiva u svom zahtjevu. Njihova je požuda za zlatom bila toliko jaka da su pāṇḍita, kojega su tako dugo i toliko

pompozno štovali, istjerali iz sela.

Nakon toga, jogini bi došla u dom brāhmaṇa, održala bi govor, sudjelovala u gozbi koja je pripremljena njoj u čast te bi na poklon ostavila zlatne tanjure i šalice u svakom domaćinstvu koje ju je ugostilo. Na taj je način jogini uspjela u tomu da istjeraju pāṇḍita iz svakoga mjesta u kojemu je tražio poštovanje i pažnju. Umjesto toga, ljudi su njoj posvuda iskazivali poštovanje. Kako nije mogao podnositi takve uvrede sa svih strana, pāṇḍit je prestao igrati svoju ulogu i *Nārāyaṇa* je nestao s lica zemlje. Jogini je to saznala. I ona je prestala igrati ulogu koju je preuzela te se, vrativši se u svoj prvobitni oblik, pridružila Gospodu *Nārāyaṇi*. Tijekom njihovog razgovora rekla je Gospodu: „Hajde mi sada reci što si razotkrio? Koga od nas dvoje više cijene i štiju na zemlji?” *Nārāyaṇa* se nasmiješio na njezino pitanje. Odvratio je: „Da, istina je ono što si rekla.”

Da. Danas se obrazovanje i znanje prodaju na tržištu. Novac je sve i sva. Obrazovani ljudi napuštaju svoju domovinu poput prosjaka u potrazi za novcem. Zar je to znak doličnog obrazovanja?

IV. POGLAVLJE

Indija – *bhārata* pružaše trajni mir i sreću narodima svih zemalja, tijekom mnogih generacija, putem duhovnih načela koja je njegovala. Uzor, kojemu je ova zemlja težila, bio je: „Neka svi svjetovi budu sretni i u blagostanju – *lokāh samastāh sukhino bhavantu.*”

To bijaše najviši cilj naroda Indije. Kako bi gajili i ostvarili taj uzvišeni ideal, nekadašnji vladari, mudraci (*rši*), utemeljitelji vjera, duhovni znalci, učeni ljudi, odgovornici i majke, mnogo su toga pretrpjeli i žrtvovali. Nisu mislili na status i slavu, radili su samo kako bi podupirali to svoje uvjerenje i oblikovali svoj život u skladu s tom univerzalnom vizijom.

Rijetki, skupocjeni predmeti mogu privlačiti svojom izvanjskom ljepotom, ali oku koje je prosvijetljeno duhovnim svjetlom, njihova će vrijednost biti ništavna. Fizička privlačnost i snaga nikada ne mogu nadvladati privlačnost

ili snagu duha. Svojstvo *rajas*¹ rađa egoizam i može se uočiti gdje god se iskazuje sebičnost i ponos. Dok takav način mišljenja i djelovanja nije nadiđen, svojstvo *sattva*² ne može doći do izražaja. A dok je svojstvo *sattva* odsutno, ne može se umilostiviti, udovoljiti i osvojiti božansko, Šivu, vrhovnu moć.

Pārvatī, kćer vladara Himalaya, bila je među najljepšim djevojkama po fizičkoj ljepoti. Usprkos tomu, morala je, intenzivnom pokorom, steći svojstvo *sattva* uništavanjem ponosa u pogledu osobne ljepote i prirođenog egoizma. Trebala je zasjati ljepotom duha! Legenda kaže da je Manmatha, Bog ljubavi, budući da je namjeravao privući pažnju Šive samo njezinom ljepotom i mladošću, bio spaljen i pretvoren u pepeo. To simbolizira činjenicu da se božansko znanje, *vidyā*, ne može steći sve dok je osoba upletena u mrežu ega. Kada se usvoji *vidyā*, ponos nestaje.

Međutim, danas se taština i ponos smatraju dodatnim šarmom, koji je, uz znanje, neophodan. Privlačnost koju osobi daje obrazovanje o objektivnom svijetu treba odbaciti; tek tada će se moći očitovati izvorna urođena božanskost. Samo tada može osobnost pojedinca, koji je sebstvo, prihvatiti božanskost. Ego u nama je Manmatha, 'onaj koji potiče nemir uma', treba ga pretvoriti u pepeo pomoću božanskog uvida. Bog, Īśvara, ne nasjeda na fizički šarm, društveni položaj, tjelesnu, intelektualnu ili financijsku moć. To je unutarnje značenje priče o Manmathi.

¹ *rajas* – jedno od triju svojstava (*guṇa*) prirode: strast, žudnja za plodovima svoga djelovanja i svjetovnim stvarima

² *sattva* – jedno od triju svojstava (*guṇa*) prirode: čistoća, dobrota, odsustvo svjetovnih želja, duhovna težnja

Pārvatī se podvrgla strogoj pokori, izložila se (odnosno, svoju ego-svijest) suncu i kiši, hladnoći i gladi te na taj način doživjela preobrazbu. Napokon, Īśvara (Šiva) ju je prihvatio kao svoju polovicu! Taj stupanj u duhovnom napretku zove se *sāyujya*, stapanje. To je isto što i *mokṣa* ili *muktī*, oslobođenje. U stvari, znanje – *vidyā* uključuje poniznost, trpeljivost i disciplinu. Ono uništava drskost, zavist i sve njima srodne poroke. Takvo je znanje pravo znanje o *ātmanu* – *ātmavidyā*.

Mokṣa označava oslobođenje. Sva utjelovljena bića teže za oslobođenjem od ograničenja koja podrazumijeva utjelovljenje. Svako živo biće neizbježno je Mumukšu, odnosno, onaj tko teži za oslobođenjem, onaj tko provodi odricanje. Čovjek bi morao biti *tyāgin*³, vješt u nevezanosti. To je krajnja istina, nepobitna istina. Oni koji napuštaju svoje tijelo i odlaze, odavde ne odnose sa sobom ni šaku zemlje. Kada se netko sâm ne nauči odricati, Priroda ga pouči, u trenutku njegove smrti, toj velikoj istini o potrebi i vrijednosti nevezanosti i odricanja. Stoga je dobro naučiti tu lekciju prije smrti. Osoba koja uči i prakticira tu istinu zaista je blagoslovljena.

Nevezanost je druga dragocjena vrlina koju *vidyā* poučava. Ako izlijemo vodu iz lonca, prostor, koji se zrcalio na površini vode kao odraz ili sjenka, također nestaje. No, pravi prostor ulazi u lonac. Isto tako, kada se odbaci ono što nije *ātman*, ostaje *ātman* i postiže se oslobođenje. Međutim, ono što treba odbaciti nije objektivna prepreka; odricanje mora biti subjektivno. Mnogi ljudi tumače

³ *tyāga* – odricanje, nevezanost; žrtva; odbacivanje svih vezanosti, smanjivanje želja i žudnji

da *tyāga*, odricanje, znači davanje novca i zemlje kao milostinje, ili vršenje određenih žrtvenih obreda kao što su *yajña* ili *yāga*, ili pak odricanje od ognjišta i doma, obitelji i djece te povlačenje u šumu. No, *tyāga* ne podrazumijeva takve izraze slabosti uma. Sve to nije tako teško kao što se čini. Ako je čovjek tomu sklon, može sve to s lakoćom provesti i odreći se doslovno svega. Pravo odricanje znači odbacivanje želje.

To je pravi cilj osobnog postojanja, svrha svih nastojanja. Odbacivanje želje podrazumijeva odbacivanje požude, ljutnje, pohlepe, mržnje, itd. Temeljno odricanje treba biti odricanje od želje. Ostali osjećaji i emocije popratne su reakcije. Kada se za nekoga kaže: „*kodaṇḍa pani* – onaj tko je napeo *kodaṇḍa* luk”, to znači da drži i strijelu. Nategnuti luk podrazumijeva i strijelu. Isto tako, želja podrazumijeva prisutnost požude, ljutnje, pohlepe i tomu slično. Te potonje osobine predstavljaju prava vrata pakla. Zavist je brava, ponos je ključ. Otključajte i podignite zasun – slobodno možete ući.

Ljutnja će onečistiti mudrost koju je čovjek stekao. Neobuzdana želja uprljat će sve njegove aktivnosti; pohlepa će uništiti njegovu pobožnost i posvećenost. Želja, ljutnja i pohlepa potkopat će djelovanje – *karma*, znanje – *jñāna* i predanu ljubav prema Bogu – *bhakti* čovjeka i pretvoriti ga u prostaka. Korijenski uzrok ljutnje je želja – *kāma*, a želja je posljedica neznanja – *ajñāna*. To temeljno neznanje jest ono čega se treba osloboditi.

Neznanje je obilježje životinje – *paśu*. Što je *paśu*? „*Paśyathi ithi paśuh* – ono što vidi jest *paśu*.” Drugim riječima, ono, čiji je pogled usmjeren prema van – *paśyathi*

i koje prihvaća to što vidi vanjskim viđenjem, jest *paśu*. Pogled prema unutra vodit će osobu prema Gospodu svih živih bića, *paśupati*, vladaru svih *paśu*. Onaj tko nije ovladao osjetilima jest *paśu*. Životinja – *paśu* ima neka urođena štetna svojstva. Bez obzira na to koliko se trudili, ne dâ ih se lako promijeniti. Životinja ih se ne može osloboditi. Nije u stanju razumjeti značenje savjeta koje dobiva. Na primjer, možemo s posebnom pažnjom odnjegovati malog tigrića i uvježbati ga da bude krotak i poslušan. Ali, kada ogladni, žudjet će samo za sirovim mesom, neće jesti rižu i krumpir! Čovjeka je, međutim, moguće odgovoriti na način da bude bolji. Zbog toga u svetim spisima stoji: „Među svim živim bićima, ljudsko rođenje izuzetno je rijetko postignuće.” Čovjek zaista ima najveću sreću i najsvetiji je među životinjama, zbog toga što se njegova urođena svojstva mogu sublimirati. Rođen je kao *paśu*, ali vlastitim trudom i vježbom može se uzdići te postati *paśupati*. Zvijeri se rađaju ‘okrutne’ i umiru ‘okrutne’.

Život, koji je proživljen, a da se nije uspjelo ovladati osjetilima, ne zavrjeđuje nazivati se životom. Čovjek je obdaren brojnim sposobnostima i ako, uz njihovu pomoć, ne uspijeva nadzirati svoja osjetila i usmjeravati ih na pravi način, tada će godine koje provodi na životu biti potraćene. *Vidyā*, odnosno istinsko obrazovanje, pomaže čovjeku postići uspjeh u tom procesu ovladavanja. *Vidyā* daje poniznost – *vinaya*. Obrazovanje potiče poniznost. S poniznošću čovjek stječe pravo na rad. To daje blagostanje. Blagostanje omogućuje milosrđe i ispravan život. Ispravan život može podariti sreću u ovom životu i nakon njega.

V. POGLAVLJE

Obrazovanje mora utvrđivati i istraživati narav i obilježja duhovnog traganja za Apsolutom, Vrhovnim Sebstvom – *paramātman*. Svoju pravu vrijednost mora iskazati kao vrelo morala i aksioma vrline. Očituje se kao *vidyā*. *Vidyā* predstavlja korijen vjerovanja u svakoj vjeri. Ona priprema um čovjeka za to da cijeni vjeru i prijanja uz nju te usmjerava život čovjeka u tom pravcu. To je nazvano filozofijom.

Filozofija znači ljubav prema znanju. Znanje je riznica neprocjenjivih bogatstava. Obrazovanje je neumorna potraga za znanjem, poticana ljubavlju za vrijednošću znanja i nezastrašena poteškoćama. *Vidyā* nastoji prodrijeti iza oblika stvari i izgleda koje stvari poprimaju te otkriti zbilju koja ih jedina može objasniti. Istinu je potrebno spoznati i po njoj živjeti. Istinu treba predočiti. *Vidyā* ima tu funkciju.

Vidyā je blistavilo koje prožima potpuni život. Na

Zapadu se *vidyā* više bavi konceptima i pretpostavkama, dok se na istoku *vidyā* više bavi istinom i cjelovitošću. Načelo za kojim *vidyā* traga onkraj je područja osjetila. Čovjek je trojstvo tijela, uma i duha – *ātman*. Uslijed toga, čovjek ima tri vrste prirode: (1) nižu, životinjsku prirodu, (2) ljudsku prirodu, koju odlikuju svjetovna znanja i vještine, i (3) pravu prirodu čovjeka, to jest božansku, atmičku prirodu. Biti svjestan te treće prirode i učvrstiti se u tomu – to je *vidyā*.

Tijelo je stroj sastavljen od pet elemenata – prostor, zrak, vatra, voda i zemlja. Bog se s njim igra, a sâm je nevidljiv.

Tijelo je stablo, ljubav prema sebstvu je korijen, želje su grane koje ‘stablo’ pruža na sve strane. Svojstva, obilježja, načini ponašanja, temeljeni na osnovnoj prirodi, cvjetovi su koji rastu na granama. Radost i tuga plodovi su koje ‘stablo’ daje.

Ljudsko je tijelo jedan svijet u sebi. Njime kola krv, pokrećući svaki dio tijela. Bog teče u svijetu i kroza nj te potiče sve na svijetu.

Postoji samo jedan zakon koji vodi i štiti ovaj svijet – zakon ljubavi. Svaki narod, odnosno zajednica, živi u radosti ili u tuzi, ima dobar ili loš život, ovisno o vlastitim djelima. ‘Loše’ je, u stvari, ‘dobro’, na jedan drugi način. Ono nas uči što valja izbjegavati. Neće zauvijek ostati ‘loše’, uvijek je to kratkotrajno. Ni ‘loše’ kao niti ‘dobro’ ne možemo proglašavati ‘apsolutno nepopravljivim’ stanjima. *Vidyā* otkriva i pojašnjava da su ‘dobro’ i ‘loše’ samo reakcije uzrokovane slabostima i osjećajima ljudskog uma.

Čovjek mora biti u stanju prosuditi razliku između nečeg ‘dobrog’ i onoga što nam se čini ‘boljim’. Ukoliko to ne bismo bili u stanju, tada bismo prihvaćali prvu stvar koja nam se učini dobrom, zanemarujući sve ostalo. No, valja razumjeti da ono ‘bolje’ ne narušava ono što je ‘dobro’. Isto tako kao što ‘neispravnost’ nagoni čovjeka njezgovati ‘ispravnost’, poteškoće čovjeka potiču da izražava samilost i milosrđe. Patnja je nezaobilazno sjeme samilosti. Kada ne bi postojalo ono što je pogrešno i kada ne bi bilo patnje, čovjek bi bio postao tek stablo ili kamen. Onaj tko nije u stanju odvagnuti i odgovoriti na zov agonije i bola, nalik je zaslijepljenoj osobi koja ne može razlikovati između dobrog i lošeg. Tako zaslijepljeno ponašaju se osobe bez sposobnosti razlučivanja.

Želja rađa težnje. Težnje uzrokuju rođenje i smrt. Kada je čovjek oslobođen želje, ne mora prolaziti rođenje i smrt. Sljedeće rođenje posljedica je neispunjenih želja iz ovoga života i određeno je tim željama. Oni koji nemaju ni trunke želje za materijalnim stvarima, mogu doseći svjesnost o atmičkoj zbilji.

Međutim, želja da spoznamo Boga, da volimo Boga i da Bog voli nas, nije želja koja nas veže. Kada svjesnost o Bogu osvane u svom punom sjaju, svaka svjetovna, osjetilna želja sagori u pepeo u vatri te svjesnosti. Individualno sebstvo okreće se prema Univerzalnom Sebstvu čim želji dođe kraj te uživa u vrhovnom miru – *paramaśāntī*. Sebstvo mora prekinuti sve veze s ne-sebstvom kako bi zadobilo besmrtnost.

Vaše misli imaju presudnu ulogu u oblikovanju vašega života. Zato se savjetuje da nadzirete svoje misli i prihva-

ćate samo one dobre. Čovjek je mnoštvo misli. Duhovno učenje – *vidyā*, ustaljuje dobre misli u ljudskom umu, uzdižući se tako u status znanja o *ātmanu* – *ātmavidyā*. Primjerice, riječ ‘stolac’ u vašem umu budi ideju o određenom obliku s određenim imenom. Riječ ‘drvo’ ne stvara tu ideju i to ime-oblik. Vrijednost imena-oblika ovisi o korisnosti koju pripisujete drvetu. Odnos između vas i pojavnog svijeta mora biti takav da imate sve manje želja, a ne da postaju još intenzivnije i brojnije.

Uistinu govoreći, nitko ne voli, odnosno, ne želi neku stvar zbog nje same. Uvijek sve volimo samo iz sebičnih razloga, zbog nas samih. Čovjek neće poduzeti ni jednu radnju bez određene svrhe. Međutim, znanje koje proizlazi iz *vidye* otkriva da pojedinac nije u potpunosti odgovoran čak ni za motiv koji ga pokreće. *Karma* ili aktivnost nije u potpunosti osobna! Vlastita *karma* ili uzdiže ili degradira status pojedine osobe.

Smrt je posljedica određenih promjena od kojih život slabi i gasi se. To ne utječe na *ātman*. *Ātman* ne umire. Ne može biti uništeno. Zbog toga se čovjek ne treba bojati smrti. Smrt je samo naredni stupanj u životu. Ma koliko dugo čovjek bolovao i ma kako ozbiljna bila ozljeda, smrt može nastupiti jedino kad vrijeme kaže da je pravi trenutak. Kada čežnja za životom prestane, više nema rođenja.

Jedna jedina energija – *śakti* pokreće sve ruke, vidi svim očima i čuje svim ušima. U stvari, sveukupno čovječanstvo satkano je od jedne božanske supstancije. Ljudsko tijelo, bilo u Americi, Kini, Africi ili Indiji, jednako je građeno: od mesa, krvi i kostiju. Instinktivni porivi i svjesnost svojstveni su svim živim bićima. Znanstveno istraži-

vanje može dokazati istinu o tragovima životne svjesnosti u kamenu, stablu i metalu.

Ātman je božanska iskra. Tražitelji mogu spoznati njegovo latentno postojanje. Bog je JEDAN. Neovisno o tomu koje je čovjek nacionalnosti i koju vjeru ispovijeda, može spoznati univerzalni Apsolut – *brahman*, ako je ovladao znanošću o duhovnom napredovanju (*ātmavidyā*). Vjera u JEDNOGA Boga presudna je, središnja točka. Druga vjerovanja, koncepti i pretpostavke opstaju rubno, na periferiji.

VI. POGLAVLJE

Postignuće punine neminovna je sudbina svakog živog bića. Nju se ne može ni izbjeći, niti zaniijekati ni na koji način. Stanje nepotpunosti, u kojemu se sada nalazimo, posljedica je naših djelovanja tijekom prošlih života. To znači da su misli, osjećaji, žudnje i djela iz prošlih života uzrokovali stanje u kojemu se sada nalazimo. Isto tako, naše buduće stanje izgrađuje se na temelju naših sadašnjih djela i želja, misli i osjećaja. Drugim riječima, sami smo uzrok svoje sreće i nesreće. To ne znači da čovjek ne bi trebao tražiti i dobiti pomoć drugih radi vlastite dobrobiti i sprječavanja nedaće. U stvari, takva je pomoć vrlo bitna za sve, osim možda za neki mali broj ljudi. Kada netko dobije takvu pomoć, njegova se svijest pročisti i sublimira, ubrzava se njegov napredak na duhovnom putu. Naposljetku, ta osoba postiže savršenstvo i puninu – *pūrnatvam*.

Takvo okrepljujuće nadahnuće ne može se dobiti pro-

učavanjem knjiga. Može se steći samo kada jedna umna supstancija dođe u dodir s drugom umnom supstancijom. Čak i ako osoba cijeli život provede zadubljena u knjige te tako postane izuzetno intelektualno nadarena, ne može postići ni najmanji napredak u njegovanju duha. Bilo bi neopravdano tvrditi da je osoba koja je dosegla vrhunac inteligencije, time napredovala i uspjela doseći vrhunac duhovne mudrosti. Obrazovanost i kultura nisu u kauzalnoj vezi. Ma koliko bili obrazovani na području svjetovnog znanja, sve dok naš um nije kultiviran, učenost je potpuno bezvrijedna. Sustav obrazovanja koji poučava kulturi i pomaže kulturi prožeti i pročistiti stečeno znanje, najbolji je i najplodonosniji.

Usljed proučavanja knjiga, odnosno uslijed svjetovnog obrazovanja, inteligencija pojedinca može se izoštriti i proširiti. Takva osoba može čak držati krasne govore o duhovnim temama. No, ne može se smatrati da je duhovni život toga pojedinca doživio razvoj proporcionalno tomu kako krasno govori. Isto tako, pouka koju nam daje druga osoba možda neće doprijeti do našega srca i dovesti do preobrazbe naše prirode. Zbog toga se učenje bez intenzivne kulture duha pokazuje jalovim.

Samo veliku dušu, koja u srcu ima utisnutu atmičku istinu, može se prihvatiti za učitelja – *guru*. Samo takav pojedinac, koji može prigrliti tu istinu i čezne za tim da ju spozna, može biti prihvaćen za učenika. Sjemenka mora sadržavati latentno načelo života. Polje mora biti izorano i pripremljeno za sjetvu. Duhovna će žetva biti obilna ako su ta oba preduvjeta ispunjena. Slušatelj mora posjedovati jasan, prijemčiv intelekt, u protivnom neće moći razumje-

ti filozofska načela koja čine temelj znanja – *jñāna*. Učitelj – *guru* kao i učenik, obojica trebaju biti tomu dorasli. Oni, koji nemaju takve odlike ili autoritet, mogu se na duhovnom području samo besmisleno, površno poigravati.

Postoje *gurui* daleko višeg statusa i mnogo izvrsnijih sposobnosti od tih učenih i plemenitih majstora. Oni su *avatāri*, utjelovljenja Boga u ljudskom obliku. Oni daju, naprosto samom svojom voljom, blagoslov duhovne snage. Po njihovoj volji i po samoj snazi njihove volje najniži od najnižih uzdiže se na razinu onoga koji je postigao cilj duhovne *sadhane* – *siddha puruša*. Takve su osobe učitelji svih učitelja. Oni su najviša manifestacija Boga u ljudskom obliku.

Čovjek sebi Boga ne može predočiti ni u jednom drugom obliku nego u ljudskom. Bog se pojavljuje u ljudskom obliku kao odgovor na molitve koje mu ljudi upućuju, budući da ljudi mogu samo takvu predodžbu doživjeti kao stvarnu. Kada bi čovjek sebi pokušao predočiti Boga u bilo kojem drugom obliku, morao bi zamisliti neki iskrivljeni, ružni oblik i uložiti veliki napor kako bi povjerovao da je taj oblik, koji je mnogo niži od onoga tko On zbiljski jest, On sâm. Jedan je neupućeni čovjek pristao napraviti kip Šive te je proveo mnogo dana radeći na tomu. Dugotrajnim radom na kraju je oblikovao lik majmuna! Sve dok smo ljudi nećemo zamišljanjem biti u stanju sebi predočiti nikakav drugi oblik Boga onkraj ljudskoga. Stoga čovjek mora čekati kako bi imao priliku pojmiti zbiljnost Osobe, kada sâm dosegne stupanj iznad i onkraj ljudske razine.

Bezvrijedno istraživanje običnim razumom, nepot-

krijepljeno mudročću, može nam pomoći da spoznamo samo ništavilo. Kada takve osobe drže predavanja u kojima osuđuju *avatāre*, a vi slučajno prisustvujete i slušate, upitajte govornika: „Uvaženi gospodine, razumijete li značenje riječi svemoć i sveprisutnost?” Čovjek je ograničen na pojavnu prirodu s kojom stupa u vezu putem svojih osjetila. Zbog toga nije u mogućnosti razumjeti te pojmove. Govornik ne poznaje te koncepte ništa bolje od nekog običnog, neobrazovanog čovjeka. Ne poimajući ta široka prostranstva misli, takvi govornici svojim naučavanjima stvaraju pomutnju i nemir.

Duhovno je obrazovanje, u biti, iskustvo istine, svjesnost o istini. Lijepi govore ne bi se smjelo pomiješati s iskustvom istine. Takvo se iskustvo zbiva samo u unutarnjem svetištu sebstva.

U stanju u kojem jest, čovjek je po prirodi ograničen i stoga Boga može vidjeti jedino kao čovjeka. To nije moguće izbjeći. Kada bivoli teže štovanju Boga, ograničeni svojom bivolskom prirodom, mogu si predočiti Boga samo kao kozmičkog bivola. Tako i čovjek zamišlja božansko načelo kao kozmičku Osobu – *puruša* s ljudskim udovima i ljudskim svojstvima.

Čovjek, bivol, riba – sve njih možemo usporediti s posudama. Pretpostavimo da te posude plove do beskrajnog oceana božanskosti kako bi se njime ispunile. Svaka se može ispuniti samo u okvirima vlastitog oblika i veličine, zar ne? Posuda čovjeka primat će i prihvaćati Boga u obliku čovjeka; posuda bivola, u obliku bivola; posuda ribe, u obliku ribe. Sve te posude-oblici ispunjene su istom vodom oceana božanskosti. Kada ljudi sebi predočuju Boga,

vide ga u ljudskom obliku. Svatko Bogu nameće vlastiti oblik.

VII. POGLAVLJE

Ljudsko je biće poput sjemenke. Kao što sjemenka pusti mladicu i izrasta u stablo, tako i čovjek treba rasti i dosegnuti ispunjenje. Da bi ostvario taj cilj, čovjek treba ovladati dvjema vrstama znanja. Prvo je znanje o svijetu, odnosno znanje koje se tiče manifestiranog svemira. Drugo je znanje o drugom svijetu. Prvo znanje priskrbljuje sredstva za život; drugo znanje otkriva cilj života. Sredstva za život su stvari koje mogu zadovoljiti naše svakodnevne potrebe. Čovjek ih mora nabaviti i pohraniti, ili ih treba moći nabaviti kada se za njima javi potreba. Znanje o cilju života podrazumijeva traženje odgovora na pitanja kao što su: „Za koji cilj čovjek treba živjeti?“, „Tko je Stvoritelj svega čega smo postali svjesni?“, „Tko sam ja zapravo? Jesam li ovaj odijeljeni, pojedinačni ‘ja’?“ To ispitivanje naposljetku otkriva cilj. Sveti spisi svih religija i mnoga moralna načela, koja su iz njih proizašla, bave se problemima koji nadilaze granice ovoga svijeta, kao što

su: „Zašto smo ovdje?“, „Što bismo zaista trebali učiniti kako bismo bili dostojni ove životne prilike?“ i „Što trebamo postati?“.

Koji način života čovjeku donosi najviše dobrobiti na ovom svijetu? Odgovor je: Uredan i discipliniran život. Istinsko obrazovanje mora naučiti čovjeka poštivati te mjere i ograničenja. Ulažemo velike napore i žrtvujemo mnogo toga da bismo ovladali svjetovnim znanjem. Slijedimo stroge upute da bismo se fizički razvili. Neovisno o tomu koji cilj želimo postići, slijedimo odgovarajuću disciplinu.

Koje su točno dobiti discipline uma i discipliniranog ponašanja? Pravila i odredbe su početna osnova. Ona čovjeku omogućuju da postane svjestan područja onkraj dosega osjetila. Kasnije, čovjek može putovati onkraj dosega vlastitog uma pa čak i onkraj krajnjih granica postignuća svih moći sadržanih u ljudskom tijelu. Na kraju, čovjek spoznaje i doživljava istinu Istine, odnosno da sâm jest ono Jedno koje je imanentno u svemu, u cijelom svemiru. Čovjek biva ispunjen blaženstvom kada je utemeljen u toj vjeri i svjesnosti. To je *vidyā*, stjecanje pravog obrazovanja, vrhunac najboljeg obrazovnog procesa. Tijekom toga procesa, *vidyā* uz to daje upute o idealnom ustroju društva, najpoželjnijim odnosima između čovjeka i čovjeka, najboljim odnosima između naroda, rasa, nacija i zajednica te o najboljem načinu provođenja svakodnevnog života. Sve to *vidyā* usađuje u srce, onoliko duboko koliko je potrebno za napredovanje čovjeka.

Među svim zvanjima, poziv učitelja mora prijanjati uz ideal istine. Kada učitelji skrenu s puta istine, to društvo dovodi do propasti. Tisuće neiskvarene djece, neupoznate

s time što se u svijetu događa, prolaze kroz ruke učitelja. Utjecaj učiteljskih poučavanja i osobnosti bit će na djecu velik i trajan. Zbog toga učitelj treba biti oslobođen svih loših navika. Naime, djeca automatski usvajaju navike i načine ponašanja starijih. To je uvijek prisutna opasnost. Kada se loš utjecaj usmjeri prema tisućama onih koji ga primaju, društvo biva zatrovano. Zlo koje prevladava u društvu, s vremenom zatruje i učitelje, na ovaj ili onaj način. „To je lekcija kojoj si me naučio, Gospodine“, kaže pjesma – učitelja će jednog dana ismijavati i ponižavati njegovi vlastiti učenici. Prema tomu, učitelj se mora oplemeniti vrlinama. Kralja poštuju samo u njegovu kraljevstvu. Obožavaju ga samo unutar granica njegova kraljevstva. Ali krjeposna čovjeka slave i poštuju u svim zemljama.

Netko može biti obdaren izuzetnom fizičkom ljepotom, može sjati iskrom krepke mladosti, može se hvaliti visokim i plemenitim podrijetlom, može biti poznati znanstvenik. No, ukoliko mu nedostaju vrline koje mu može osigurati duhovna disciplina (*vidyā*), treba ga smatrati tek lijepim cvijetom bez mirisa.

Još dok je bio vrlo mlad, Mohandas Karamchand Gandhi gledao je sa svojom majkom predstavu „Śravaṇa i njegova predanost roditeljima“ te je odlučio i sâm postati poput Śravaṇe. Pogledao je i predstavu o Hariścandri i to je na njega djelovalo toliko duboko da je odlučio postati tako junački odan vrlinama kao što je bio Hariścandra. To je kod njega dovelo do takve preobrazbe da je postao velika duša – *mahātman*. Gandhi je u školi imao učitelja koji ga je upućivao u krivom smjeru. No, Gandhi nije prihvatio njegove savjete. Zahvaljujući tomu, uspio je svo-

joj zemlji donijeti oslobođenje i nezavisnost – *svarājya*. U Indiji – *bhārata* postoje tisuće i tisuće ljudi koji bi mogli postati velike duše – *mahātman*. Trebamo im ukazivati na primjere onih muškaraca i žena koji su usvojili i provodili duhovno obrazovanje (*ātmavidyā*).

Drevnu kulturu Indije, *sanātanadharmu*¹, slave kao vrhovno vrijednu, ne samo Indijci, nego i narodi svih zemalja. Razlog što je univerzalno priznata, leži u tomu što je utemeljena na *Vēdama*. *Vedokhilo dharma mūlam – Vēde* predstavljaju izvor svih načela moralnosti, *dharme*. *Dharma* se odnosi na sva propisana pravila djelovanja i ponašanja koja su potrebna da bi čovjek održao status najvišeg bića među životinjama i drugim živim bićima, status koji je stekao. *Vēde* su škrinja s blagom koja sadrži sve dužnosti i obveze, prava i odgovornosti koje bi čovjek trebao prihvatiti i poštivati u svom životu.

U nekadašnjim školama – *gurukula*, nakon što bi učenik završio svoje obrazovanje pod nadzorom duhovnog učitelja – *guru*, učitelj bi mu dao takav uzvišeni savjet kakav ni jedan drugi učenik ni u kojoj drugoj zemlji nije dobio od svog učitelja: „Neka tvoja majka bude tvoj Bog – *mātr̥devo bhava*, neka tvoj otac bude tvoj Bog – *pit̥r̥devo bhava*, neka tvoj učitelj bude tvoj Bog – *ācāryadevo bhava*, govori istinu – *satyam vada*, djeluj ispravno – *dharmaṁ cara*, nemoj prihvaćati nikakav drugi put – *no itarāṇi*.” To su bile zapovijedi. „Zaustavite svako djelovanje koje nije ispravno. Uključujte se samo u one djelatnosti koje će vas

¹ *sanātanadharmā* – vječni, neprolazni zakon; vječna religijska i duhovna tradicija; naziv za sveukupnost učenja sadržanih u *Vēdama*; tim imenom hinduisti nazivaju svoju religiju

voditi naprijed.” To je bio savjet. *Vēde* i *upanišade* spominju te zapovijedi samo kada nam propisuju neka recitiramo: „*Śānti, śānti, śānti*”, moleći za mir na zemlji.

Savjet učenicima, svaki njegov dio, ima izuzetnu moć. Predanim služenjem majci i ocu Dharmavyādha² je stekao vječnu slavu. Stalnim prijanjanjem uz istinu, Rāma i Hariścandra proslavili su se znanstvenik. Putem ispravnog ponašanja obični su se ljudi uzdigli do razine velikih mudraca – *mahāpuruša*. Buddha se suzdržavao od povrjeđivanja živih bića. Govorio je da nenasilnost – *ahimsā* jest vrhovna *dharma* – *paramadharmā*. Zbog toga su ga štovali kao učitelja svijeta.

Prava pokora – *tapas* koju bismo trebali provoditi u životu jest primjenjivati te discipline i ograničenja na način kako su propisani. Um je prvi od triju unutarnjih instrumenata – *trikāranā* u čovjeku. Um moramo zaštititi tako da vezanost, strast i uzbuđenje ne ulaze u njega. Te su krajnosti umu prirodene. Valovi što se silovito uzdižu u umu jesu pohota, ljutnja, pohlepa, vezanost, ponos i zavist. To je šest unutarnjih neprijatelja čovjeka. Prva dva za sobom povlače preostala četiri. Da bismo se oslobodili ta prva dva i tako napredovali na duhovnom putu, trebamo provoditi duhovnu disciplinu – *sādhanā*. *Vidyom* učimo te prakse.

² Dharmavyādha – lovac koji je postao mudrac

VIII. POGLAVLJE

Djelovanje koje provodimo ne razmišljajući o dobrobiti za sebe, niti želeći dobrobit koja će iz njega proizaći, nego ga provodimo čisto, iz ljubavi ili osjećaja dužnosti, jest *yoga*. Takva *yoga* zatire životinjsku prirodu čovjeka i preobražava ga u božansko biće. Služite drugima na način da u njima vidite srodno sebstvo – *ātman*. To će pomoći vašem napredovanju, to će vas spasiti od mogućnosti da skliznete s duhovne razine do koje ste se uspeli. Nesebično služenje – *sevā* korisnije je čak i od samih zavjeta i bogoštovnih obreda – *pūjā*. Nesebično služenje razgrađuje sebičnost koja se krije u vama, širom otvara srce, omogućuje srcu da se rascvjeta.

Djelovanje provedeno bez želje najuzvišeniji je ideal za čovjeka i, kada se palača njegova života izgradi na takvim temeljima, pomoću suptilnog utjecaja temelja služenja bez želja – *niškāma sevā*, vrline će se sabrati u čovjeku. Služenje mora biti vanjski izraz unutarnje dobrote. Što

više poduzimamo nesebično služenje – *sevā*, naša se svijest širi i produbljuje, a znanje o našoj atmičkoj zbilji postaje jasnije.

Ideal nesebičnog služenja i potreba da ga provodimo, čine sâmo srce obrazovanja. Čista ljubav, njegovo glavno očitovanje – to je obrazovanje. Ništa drugo to ne može biti. Bog voli one koji čovječanstvu čine dobro, voli ih kao svoju djecu koja su mu draga. Oni su uzorna braća svojim sunarodnjacima. Oni zaslužuju i postižu svjesnost o *ātmanu*.

Svatko tko svoje bogatstvo, snagu, intelekt i predanost usmjeri u promicanje napretka čovječanstva, treba biti smatran osobom koju valja štovati. To su ljudi rođeni s plemenitom svrhom, koji poštuju sveti zavjet služenja, nepomućeni mislima na sebe.

Kada neka osoba, potaknuta potrebom da prospješi napredovanje drugih, tomu posveti svoje bogatstvo, vještine i inteligenciju, svoj položaj i status, ona postaje istinski velika. Takva osoba svijetu donosi svrhovitu viziju. Vjerno izvršava svoj zavjet nesebičnog služenja. Onaj tko je svjestan svojih temeljnih dužnosti i obveza te provodi svoje dane u njihovu izvršavanju, bit će u stanju najvišeg mira, ma gdje se nalazio. Zahvaljujući njegovu utjecaju i njegova će okolina uživati mir.

Vidyā potiče čovjeka da u žrtvenu vatru izlije svoj uskogrudni ego i umjesto njega gaji sveopću ljubav, koja predstavlja temeljnu osnovu za nadgradnju duhovne pobjede. Ljubav koja ne poznaje granice pročišćuje i posvećuje um. Neka se misli usredotoče na Boga, neka osjećaji budu sveti, a djela izraz nesebičnog služenja. Neka um,

srce i ruke budu ispunjeni dobrotom. *Vidyā* treba provoditi tu zadaću sublimacije. Kao prvo, mora usaditi tajnu služenja. Služenje drugima mora podariti potpunu radost u svakom pogledu. *Vidyā* mora naglašavati da se u ime nesebičnog služenja – *sevā* ne smije drugima nanijeti nikakva povreda, bol ili patnja.

Dok služite drugima, služenje ne smije biti onečišćeno stavom da to činite radi vlastitog zadovoljstva. Služenje treba biti esencijalni dio vašeg samog procesa življenja. To je istinska jezgra *vidye*. Kao što za gradnju kuće trebamo cigle i žbuku, aktivnost služenja – *seva* treba *vidyu* koja može osnažiti našu odlučnost da pročistimo svoje misli, riječi i djela da bismo izvršavali svoje dužnosti. *Vidyā* te vrste ključna je za napredak zemlje.

U čemu se krije tajna osiguranja mira i napretka čovječanstva? U služenju drugima bez očekivanja da će oni zauzvrat služiti nama. Djelovanje – *karma* koje nas veže, ogromno je stablo koje brzo raste. Sjekira, koja može posjeći korijenje toga stabla, predstavlja sljedeće: sve treba činiti kao čin štovanja u slavu Gospoda. To je istinska žrtva – *yajña*, najvažniji obred. Ta žrtva promiče i daruje znanje o *brahmanu* – *brahmavidyā*. Zapamtite da želja za provođenjem nesebičnog služenja mora teći kroz svaki živac u tijelu, ući u svaku kost i pokrenuti svaku stanicu vašega tijela. Oni koji se bave duhovnom praksom – *sādhanā* moraju usvojiti takav pristup nesebičnom služenju – *sevā*.

Nesebično služenje – *sevā* cvjetanje je ljubavi – *prema*, cvijet koji ispunjava um ushitom. Nenasilnost je miomiris toga cvijeta. Neka svako, pa i vaše najmanje djelo, odiše suosjećanjem i poštovanjem. Budite sigurni da će vaš ka-

rakter zablistati zahvaljujući tomu. Vrhovna radost je zadovoljstvo. Gdje nema grubosti, rast će svetost i vrline će se rascvjetati. Gdje se javlja pohlepa, razrast će se poroci. Trebali biste u potpunosti uništiti težnju da živite život u samoći, poput usamljenog bivola. Nemojte gajiti takvu želju, čak ni u snovima.

Vidyā nas upućuje da se prvo posvetimo sebi. Nakon što smo uspjeli preobraziti sebe, pokušajmo preobraziti druge. To je savjet koji nam nudi *vidyā*. Varava vezanost za javni svijet može se iskorijeniti nesebičnim služenjem koje radimo kao štovanje Gospodu. Predanost domovini, ljubav prema domovini, sve to trebete smatrati manje važnim od ljubavi i predanosti prema cjelokupnom čovječanstvu. Istinsku predanost – *bhakti* obilježava ljubav prema svima, uvijek i posvuda.

Vaša se priroda otkriva kroz vaša djela, vaše pokrete, vaš izgled, vaš govor, vaše prehrambene navike, vaš način odijevanja, vaš način hoda. Zbog toga obratite pozornost na to da biste se pobrinuli da vaš govor, vaši pokreti, vaše misli, vaš način ponašanja budu ispravni i ispunjeni ljubavlju, *sāttvika* te oslobođeni divljaštva i razuzdanosti.

Trebate razviti poniznost da biste se uvjerali kako mnogo toga dobrog možete naučiti od drugih. Vaš entuzijizam, vaša iznimna ambicioznost, vaša odlučnost, vaša radna sposobnost, znanje kojim raspolazete i vaša mudrost – sve to trebete koristiti za služenje drugima, a ne samo za sebe. Vaše srce u sebe treba primiti sve druge. I vaše misli također trebaju biti oblikovane na osnovi tih širokih pogleda.

Uzimanje hrane predstavlja sveti obred, žrtvu – *yajña*.

Ne bi ga trebalo izvoditi u trenucima nemira ili duševne napetosti. Hranu treba smatrati lijekom za bolest gladi i sredstvom za održanje života. Svaku poteškoću na koju naiđete smatrajte sretnom prilikom kako biste razvili snagu svoga uma i više očvrstnuli.

Obilježje prirode jest ‘manifestiranje kao mnoštvo’, obilježje božanskosti jest ‘apsorbiranje u jedinstvo’. Tako da svatko tko ne voli drugoga, ili ga mrzi, ili omalovažava i ocrnjuje, zaista jest budala, jer na taj način ne voli samo-ga sebe, jedino samoga sebe mrzi, omalovažava i ocrnjuje! No, nije svjestan te istine. *Vidyā* upućuje čovjeka da se ustoliči u toj istini te ukazuje na božanskost u temelju svega.

U vrtu srca moramo posaditi i odnjegovati ružu božanskosti, jasmin poniznosti i velikodušnost drveta champak¹. U kutiji za prvu pomoć svaki student mora imati spremne tablete razlučivanja, kapljice samokontrole i tri ‘lijeka’ u prahu: vjeru, predanost i strpljenje. Korištenjem tih lijekova može se izbjeći ozbiljna bolest zvana neznanje – *ajñāna*.

U svijetu postoje mnoge destruktivne sile. Na sreću, uz njih isto tako postoje i konstruktivne sile. Studenti *vidye* ne bi trebali postati štovateljima oružja i strojeva – *yantra*. Moraju se preobraziti u aktivne osobe koje štiju Boga – *mādhava* i *mantra*². Autoritet i moć snažni su opijati. Oni zagađuju i truju čovjeka sve dok ga ne unište. Oni

¹ champak – vrsta drveta iz roda magnolija, raste u istočnoj Indiji

² *mantra* – dosl. oruđe misli; mistična formula, riječi koje se izgovara za vrijeme obreda ili meditacije; to su duhovne istine koje su otkrivene vidiocima – *ṛṣi*

izazivaju nedaće. Ali, *vidya* daje puninu i sreću.

IX. POGLAVLJE

Dobrobit koju od nečega možemo ostvariti, razmjerna je vjeri koju u to ulažemo. Od štovanja bogova, hodočašća na sveta mjesta, izgovaranja *mantri* ili odlaska k liječniku ostvarujemo dobrobit samo u onoj mjeri kolika je naša vjera. Kada netko drži govor, što je veća vjera koju mi u njega polažemo kao učenu i uvaženu osobu, to ćemo jasnije i izravnije u svoja srca upiti te sve dublje i dublje razumjeti ono o čemu govori. Za razvoj vjere i za produbljenje razumijevanja, neophodna je čistoća srca, samoga temelja misli (*kṣetra* – polja srca), čistoća razina svijesti – *citta*. Naime, ako se, dok smo do grla zapleteni u raznovrsne svjetovne i materijalne vezanosti, odjednom upustimo u istraživanje samo-bivstvjućeg *ātmana*, napor koji ulažemo neće uroditi plodom zbog toga što se neće temeljiti na gorljivoj volji.

Svijest – *citta* mora prvo biti povučena iz objektivnog svijeta – *prapañca* i usmjerena unutra, k svjesnosti o

ātmanu. Sjemenke mogu brzo proklijati samo ako su posijane u dobro izoranu zemlju. Isto tako i sjemenka atmičke mudrosti – *vidyā*, može klijati u polju srca – *hr̥dayakṣetra* samo ako je srce prošlo kroz potreban postupak pročišćenja – *samskāra*.

Nemojte se zadovoljiti pukim slušanjem savjeta. Treba promišljati o onomu što ste slušali i, ono što se tako utisnulo u um, nakon toga treba doživjeti i izraziti mislima, riječima i djelima. Samo tako može istina postati blagom srca. Samo tada može kolati krvnim žilama i očitovati se kroz vas u punom sjaju.

Danas je slušanje predavanja i govora postalo pukom pomamom, bolešću i ludošću. Kada ih jednom odsluša, ljudi misle da sve znaju. No, stvarna svrha potrage za istinom je vlastito oslobođenje. Težnja mora biti duboka i ustrajna. Težnja za spoznajom i doživljajem istine će, uslijed toga, postati *yoga*, postupak sjedinjenja.

U *yogi* se sjedinjuju *dharma* i božanskost. U što većoj mjeri poroci poput požude, ljutnje i slično rastu u čovjeku, to više opada božanskost u njemu. To znači da njegova vjera u *ātmana* opada onom brzinom kojom se razvijaju poroci.

Vjera je najvažnija. Vjera u to da je *ātman* vlastita zbilja – to je istinsko znanje – *vidyā*. Kada se požuda, ljutnja i slični poroci smanjuju i nestaju, vjera u *ātmana* i u ispravnost duhovnog istraživanja sve više raste i dobiva svoju potvrdu. Nevezanost predstavlja samu osnovu za stjecanje svjesnosti o *brahmanu* – *brahmajñāna*, znanja o univerzalnom Apsolutu. Čak i za najmanju građevinu potreban je postojan i snažan temelj jer će se, u protivnom,

vrlo brzo urušiti. Kada želimo napraviti cvjetni vijenac, potrebni su nam nit, igla i cvjetovi, zar ne? Isto tako, kada želimo zadobiti znanje – *jñāna*, potrebni su nam predanost (nit), nevezanost (igla) i postojana jednousmjerenost (cvijeće).

Svatko na ovom svijetu teži pobjedi. Nitko ne priželjkuje poraz. Svi teže stjecanju bogatstva, nitko ne žudi za siromaštvom. No, kako izboriti pobjedu ili steći bogatstvo? To je ono o čemu treba razmišljati i što treba otkriti. Nije potrebno dugo tražiti rješenje. Prema *mahābhārati*, Sanjaya je otkrio tajnu slijepom kralju Dhṛtaraštri: „Tamo gdje su zajedno Kṛṣṇa, Gospodar *yoge* i Arjuna koji je oboružan lukom, pobjeda je osigurana i bogatstvo je osvojeno.” Zar nam je potreban bilo kakav drugi savjet? Nema potrebe upuštati se u trostruku borbu – fizičku, mentalnu i intelektualnu – kako bismo izborili pobjedu. Nema potrebe biti uznemiren ili zabrinut. Nema potrebe čeznuti za bogatstvom i uspjehom. Pronađite utočište u Bogu, oboružajte se lukom odvažnosti, što drugim riječima znači, očuvajte srce čistim. To je dovoljno. Pobjeda i bogatstvo su vaši. No, dok hrlite za pobjedom ili bogatstvom, prisjetite se da su to samo sjene, a ne zbilja. Nećete doći do svoje sjene kada se sunce nalazi iza vas, čak ni kada biste to pokušavali milijunima godina. Ona izmiče brže i uvijek je izvan dosega. Okrenite se prema suncu i pođite. Tada promatrajte što će se zbiti. Sjena pada iza vas i slijedi vas umjesto da vas vodi. Hoda tragovima vaših stopala poput roba. Sjena je simbol *māyā*². Tako dugo dok slijedite *māyā*,

¹ Mahābhārata – veliki hinduistički ep kojega je sastavio mudrac Vyāsa

² *māyā* – privid, obmana pojavnog svijeta; tajanstvena sila *brahmana*

Bog – *mādhava* je zanemaren i ostaje izvan vidika. Ne možete Ga vidjeti. Zaplićete se u krugove rođenja i umiranja, vazda vezani. Moramo nastojati osloboditi se iz toga okruženja ovisnosti. U suprotnom, ako su sva naša nastojanja usmjerena na osjetilne užitke, to je siguran znak velikog neznanja.

Oni koji su zarobljeni, moraju upotrijebiti sve svoje vještine i energiju kako bi se najprije oslobodili. To je od presudnog značaja za ostvarenje bilo čega drugoga, sve ostalo je sporedno. Ali, danas su ljudi uronjeni u nastojanja od sporednoga značenja i zaboravljaju ono najosnovnije. Oni se u svakom trenutku moraju podsjećati da su *ātman*, a ne tek stroj u obliku tijela.

Jednom je neki kralj na dvoru, kao ljubimca, imao papagaja imenom Rama. Papagaj je živio u zlatnoj krletci. Hranili su ga slatkim voćem. Slatkim je nektarom gasio žeđ. Svakoga dana bi ga obilato hranili, mazili s puno ljubavi, gladili, čak mu je i sama kraljica stalno nešto govorila. No, je li papagaj Rama uživao u svom životu? Nimalo. Stalno je bio tužan. Koji je tomu bio razlog? Nije obraćao pozornost na zlatnu krletku, slatko voće i nektar, nije se ponosio time što ga pazi i njeguje sama kraljica. Ni na što od toga nije obraćao pozornost. Težio je za danom kada će moći sjesti na granu u zelenoj krošnji stabla u tišini šume. Tijelo je bilo izvrsno zbrinuto u zlatnoj krletci u palači, ali njegov je um bio usred guste šume u kojoj je bio ulovljen i donesen u palaču. Rodio se u šumi i živio je na stablu. Papagaj je osjećao kako je puno bolje biti slobodan u svojem prirodnom staništu kao neznana ptica,

nego biti u krletci, gdje ga maze i vole, hrane i paze kraljevi i kraljice. Kada bi barem čovjek imao takvu svjesnost, sigurno bi težio za svojim domom koji je Vrhovno Sebstvo – *paramātman* i okrenuo se od ovog pojavnog svijeta u kojemu je stranac.

Iz političkih ili nekih drugih razloga, neke osobe su uhićene i nalaze se u pritvoru radi osiguranja zakona i reda. Oni se nalaze u nekoj vrsti kućnog pritvora, u velikim zgradama, uživaju posebne povlastice koje odgovaraju njihovom položaju, dobivaju hranu u skladu s njihovim položajem u društvenom i političkom životu. Na raspolaganju su im i luksuzne stvari. No, oko zgrade i u vrtu uvijek stražare policajci. Ma kakav bio životni standard te osobe i način na koji se s njom odnose, ta je osoba, unatoč svemu, zatvorenik. Nije slobodna. Slično tomu, osoba koja je ograničena na svijet i život u svijetu, ne bi se trebala osjećati razdraganom kada ima mogućnost jesti raznovrsnu dobru hranu i uživati u drugim rijetko dostupnim raskošima. Ne bi se trebala veseliti zbog osjetilnih zadovoljstava u kojima uživa. Ne bi se trebala ponositi svojim prijateljima i rođacima. Treba shvatiti i imati na umu istinu da se nalazi u zatvoru.

X. POGLAVLJE

Problemi u svijetu danas poprimaju sve neobičnije oblike i sve veće razmjere. Više se ne odnose na pojedinca ili na neko manje područje. Globalne su naravi, odnose se na cjelokupno čovječanstvo. S jedne strane, znanost i tehnologija strelovito napreduju. Posredstvom plastike, elektronike i kompjutorske tehnologije, čudo znanosti i tehnologije još je veće. S druge strane, čovječanstvo je pogođeno političkim i gospodarskim krizama koje se ponavljaju, suparništvom na nacionalnom, regionalnom, vjerskom, rasnom i klasnom području, uskim interesima i prosvjedima među studentima. Sve to potaknulo je širenje nediscipline i razuzdanosti po cijelom svijetu.

To je neuravnotežena i obostrano kontradiktorna situacija. Koji je tomu pravi razlog? Je li razlog zastrašujuće opadanje onoga što su vjera i moral podržavali u ljudskom umu? Čovjeku su nadohvat ruke mnoga sredstva i načini putem kojih može zadobiti mudrost i mir! Može do-

biti neprocjenjivo vodstvo koje mu pružaju *Vede* i *śāstre*, *brahmasūtra*, Biblija, Kuran, Zen avesta, Veliki Sahib i ostali sveti tekstovi kojih ima na tisuće. U ovoj zemlji, Indiji – *Bhārata*, ne nedostaje poglavara samostana i vjerskih redova kao ni tumača duhovnih doktrina i disciplina, učenih ljudi i uvaženih starijih osoba. Oni promiču i tiskaju svoja djela u velikom broju. Usprkos tomu, um čovjeka degenerira na etičkom, duhovnom i vjerskom području života i to stalno i velikom brzinom. Što je uzrok tom padu?

Čovjek je sada postao pokvareniji nego ikada. On koristi, u puno većoj mjeri nego što je to činio prije, svoju inteligenciju i vještine za upuštanje u okrutnost. Čovjek se naslađuje i uživa u nanošenju boli drugima u tolikoj mjeri da je, prema povijesnim zapisima, u posljednjih 5 500 godina vođeno 15 000 ratova. Još uvijek nema nikakvih naznaka da će ta zastrašujuća djelatnost završiti! Nuklearni rat predstavlja stalnu prijetnju od koje se strahuje da bi mogla uništiti cjelokupni ljudski rod. Koji je pravi uzrok svega toga nemira i straha? Jasno je da zvijer u čovjeku još uvijek prevladava. Još uvijek nije savladana. Samo kada to postignemo, moći ćemo mi sami, naša zemlja i cijeli svijet ostvariti mir i radost.

Mržnju, zavist, pohlepu, želju za pompoznom razmetanjem te za uspoređivanjem i natjecanjem s drugima – sve te loše poroke potrebno je iskorijeniti. Te osobine kvare ne samo većinu stanovništva, već čak i isposnike, redovnike, ravnatelje vjerskih ustanova i učene ljude. Zavist i pohlepa osobito su u tim krugovima podivljale do neviđenih razmjera. Ako ti majstori i učitelji, koji se prikazuju

kao utjelovljenja uzoritosti, iskazuju takva niska obilježja, kako bi oni mogli ispravno oblikovati svijet? Oni mogu jedino još više pojačati zagađenje.

Ono što je svijetu danas potrebno nije novi poredak, novo obrazovanje, novi sustav, novo društvo, ni nova religija. Lijek leži u umu, u srcu ispunjenom svetošću. Svetost se mora ukorijeniti i rasti u umovima i srcima mladih, posvuda, u srcima dječaka i djevojčica, u srcima djece. Dobri i Bogu posvećeni ljudi moraju ustrajati u toj zadaći kao jednoj velikoj *sādhani* koju trebaju provoditi.

Uspjeh u ostvarenju toga cilja može se postići samo uz pomoć znanja o *brahmanu* – *brahmavidyā*. Ljudi danas duboku vjeru polažu jedino u stjecanje i gomilanje. Ne mogu se ničega odreći niti od nečega odustati. Nemaju vjere u istinu. Čovjeka privlači ono lažno, a istinu smatra preprekom. Zbog toga nije u stanju spoznati kako je smrt sretno dovršenje veličanstvenog života. Umire u nemiru i jadu. Ljudi poput papige neprestano izgovaraju riječi: istina, nenasilnost, ispravnost i ljubav. Tvrdе da nema religije koja je viša od istine. Ali za divno čudo, ono, što čovjek nikako ne želi posjedovati, jest istina!

Čovjek teži spoznati sve, ali ne teži spoznati istinu. Prije svega, ne pokazuje ni najmanju želju da spozna istinu o vlastitom sebstvu. Ne usmjerava svoju pozornost u tom pravcu. Čak i ako to čini, čini to samo kako bi opravdao vlastite strahove i predrasude. Prema tomu, čovjekov prvenstveni zadatak je odbaciti vlastitu slabost i sklonost da povrjeđuje.

Ono čega nema na početku ni na kraju, nego se očituje samo u intervalu, između toga dvoga, ne može biti

uistinu zbiljsko. To je *mithyā*,¹ a ne *satya* – istina. Kozmos nije postojao prije nego što je nastao, niti može postojati nakon što utone procesom involucije (*pralaya*), velikog rastvaranja. Ono što se očituje između toga dvoga, može biti samo prividna, privremena i ograničena istina. To ne može biti nepromjenjiva istina.

Čovjek treba na taj način istraživati vrijednost i valjanost svake stvari u svemiru. Tijelo, na primjer, nije postojalo prije rođenja i neće postojati nakon smrti, kao što glineni lonac neko vrijeme postoji u obliku lonca i pod tim imenom, a nakon toga se vraća svojoj pravoj prirodi postavši glinom. „Lonac” nije ništa drugo doli glina s oblikom i imenom koji su mu nadodani na umjetan način. Neovisno o čemu se radi, sve u svemiru neumoljivo je podložno utjecaju vremena i suočava se sa smrću i uništenjem. Stablo i tlo, kuća i tijelo, kralj i kraljevstvo – sve njih čeka ista sudbina. Čovjek zanemaruje ono što ga može učiniti svjesnim besmrtnoga u sebi. Oboružan je znanjem koje se bavi pojavnim svijetom. Oni koji lakovjerno podlegnu tom iskušenju, nalik su onima koji su napustili rajski vrt i pohrlili u džunglu prepunu otrovnog raslinja. Oni su se okrenuli od izvornog – *bimba*, od *ātmana*. Zadivljeni su slikom – *pratibimba*, vidljivim, pojavnim fenomenom – *drśya*. Takvim pristupom sami sebe proglašavaju neznačajnima, a ne poznavateljima ili tražiteljima istine.

Čovjek treba znati da se ni trunka izvorne sreće ne može zadobiti iz „tri svijeta”, „trostruke podjele vremena”, ili „tri razine svijesti u svakodnevnom životu (stanje budnosti, stanje sna i stanje dubokog spavanja)”. Samo

¹ *mithyā* – „mješavina” istine i neistine; ni istina, niti neistina

sulude osobe pokušavaju pronaći zadovoljstvo u ograničenoj, lažnoj sreći putem svjetovnih aktivnosti. Mudri znaju bolje. Oni koji prolaze pored bogatih trsova slatkog grožđa i trče prema grmlju s trnjem, jesu „deve”. Ne može ih se svrstati ni u koju drugu vrstu.

Planinski vrhovi izgledaju zadivljujuće iz daljine, ali kada im se približimo, suočavamo se sa zastrašujućom džunglom. Isto tako i svijet (*samsāra*²) izgleda privlačan dok čovjek nije istražio njegovo značenje i vrijednost. Kada upotrijebimo sposobnost razlučivanja kako bismo istražili njegovu vrijednost, otkriva se istina da nam džungla, koju predstavlja naša obitelj, kao i džungla koju predstavlja svijet, ne mogu pružiti istinsku sreću. Samo nam *ātman* može pružiti taj blagoslov. Može li jezero, koje nam se priviđa i izgleda nam neodoljivo privlačnim tako dugo dok traje priviđenje, utažiti našu žeđ? Ako se zavaravamo vjerovanjem da je to moguće i potčimo do nepostojeće vode, samo možemo postati još žedniji. Od toga nema nikakve dobrobiti.

Stoga čovjek treba učiti *ātmavidya*, proces kojim postaje svjestan vlastite atmičke zbilje. Kada to naučimo i živimo u skladu s tim, možemo utažiti svoju žeđ kao i doprinijeti u gašenju žeđi cjelokupnog čovječanstva.

² *samsāra* – zajedno – *sam*, teći – *sr*; vječni tijek svjetovnog zbivanja; doslovno: prolaženje, lutanje; tijek, a zatim seoba duša; prijelaz iz jednog života u drugi kao posljedica *karme*; svakodnevni ovozemaljski život; neprekidna mijena svijeta u vremenu i prostoru; ciklički lanac rođenja i smrti; objektivni svijet imena i oblika

XI. POGLAVLJE

Tijekom života čovjek mora ostvariti mnoge ciljeve. Najviši i najvredniji među njima je zadobiti Božju milost, Božju ljubav. Božja će mu ljubav podariti veliku mudrost koja mu je neophodno potrebna za dosezanje nepomućenog unutarnjeg mira – *śānti*. Svatko treba nastojati steći razumijevanje istinske prirode božanskoga. Na samom početku svojih nastojanja, čovjek, naravno, ne može pojmiti fenomen nemanifestiranog Apsoluta. Isprva tomu treba dati nekakav oblik i obilježja kako bi postalo dokučivo. Zatim ga, korak po korak, treba nastojati smjestiti u svojoj nutрини, kao silazak božanske energije – *śaktipāt*. Osoba koja je zaokupljena težnjom da uspije u tom trudu, nije tek pojedinačni tražitelj usmjeren na ostvarivanje cilja. Ta osoba također treba njegovati duh služenja – *sevā* te se uključiti u provođenje dobrih djela kojima se zaslužuje zahvalnost ljudi. Samo tako može izvršiti zadatak pročišćenja razina svoje svijesti – *citta* i postati

kandidatom spremnim za duhovnu pobjedu.

Samnyāsa ili isposništvo ne označava puko prihvaćanje četvrtog životnog razdoblja te prava i obveza koje ono sobom nosi, povlačenje u šumu nakon što smo prekinuli veze sa svijetom te življenje strogim životom isposnika. Isposnik – *saṃnyāsīn* mora se kretati među ljudima, postati svjestan njihovih patnji i radosti te im davati upute i nadahnuće koji su im silno potrebni. To je dužnost koju isposnici trebaju izvršavati.

Isposnika je moguće usporediti s nekom vrstom ribe. Riba pliva naokolo u dubini jezera, neće se zaustaviti i mirovati na jednom mjestu. Dok pliva naokolo, riba jede crviće i larve nametnika te na taj način pročišćava vodu. Slično tomu i isposnik se uvijek treba kretati naokolo, putovati do najudaljenijih dijelova zemlje. Njegova je dužnost svojim primjerom i poukom pročišćavati društvo od zla. Svojim poučavanjem treba društvo preobraziti u društvo oslobođeno poroka i zloće.

Stablo može široko pružiti svoje grane. No, cvjetovi koji će davati plodove, izniknut će na granama tek kada korijenje zalijevamo vodom. Kada bismo vodom zalijevali grane, bi li voćni plodovi mogli rasti i razvijati se? Društvo ima korijenje napretka i mira u vrlinama pobožnosti i posvećenosti. Stoga sustav odgoja i obrazovanja mora pozornost polagati na promicanje i snaženje tih odlika među ljudima. Osobe koje zauzimaju ugledne položaje, nazivaju se *adhikāra*. Ta riječ može značiti i *adhika-ari*, najgori neprijatelj! Pravi *adhikāra* treba pažljivo izbjegavati taj ‘*adhika-ari* put’ te treba svoj položaj koristiti za služenje ljudima koji su mu povjereni na brigu.

Nekada davno, kada bi ljude u nekom kraju obuzeo strah ili nemir, ili kada bi izvori radosti i zadovoljstva presušili, uzrok toj nevolji potražili bi u nekoj pogrešci ili propustu u štovanju koje je bilo nuđeno Bogu u hramovima na tom području. Pokušavali bi uočiti kakvi su to propusti te ih ispraviti kako bi ponovno stekli unutarnji mir. Vjerovali su da će na taj način kriznu situaciju staviti pod nadzor. Sve se takve postupke danas odbacuje pod oznakom „praznovjerje”. No, ovdje se uopće ne radi o praznovjerju. Znanstvenici današnjeg doba nalaze se u tako žalosnom, jednom stanju razumijevanja da ne uviđaju te važne probleme. To je početno stanje pomutnje, prouzročeno napretkom suvremenih načina odgoja i obrazovanja.

Ljudi davnine shvatili su vrhovnu istinu tek nakon što su osobno doživjeli njezinu valjanost. U današnje vrijeme, međutim, ne uvažavaju se njihova otkrića. To je razlog sve većeg širenja divljaštva u takozvanim ‘civiliziranim zemljama’. Mnogi ne razumiju tu činjenicu. Svako živo biće čezne za srećom, ne teži za patnjom. Neki žude za stjecanjem bogatstva, neki vjeruju da ih zlato može učiniti sretnima. Neki nagomilavaju luksuzne predmete, neki sakupljaju vozila, no svi su oni zaokupljeni pribavljanjem stvari za koje vjeruju da ih mogu usrećiti. Međutim, malo je onih koji znaju odakle se sreća može zadobiti. Postoje tri vrste sreće. Jedna od njih je u početku gorka, nalikuje na otrov, no kasnije se pretvara u slatki nektar. Ta se vrsta sreće ostvaruje kroz svjesnost o *ātmanu*, ta je sreća *sāttvika*. To znači da uvodna *sādhana*, koja se sastoji od nadzora nad osjetilima, nadzora nad emocijama – *sama, dama* itd., koju treba proći, može, na prvi pogled, izgledati napor-

nom i neugodnom jer uključuje borbu i napor. Zato reakcija na nju može biti gorka. U djelu Yoga Vasiṣṭha, mudrac Vasiṣṭha kaže: „O, Rāma! Čovjek može lako progutati beskrajni ocean. Ogromnu planinu Sumeru može se lakoćom izbrisati s lica zemlje. Plamenove ogromnog požara moguće je lako ugasiti. Međutim, nadzor nad umom mnogo je teže uspostaviti nego bilo što od toga!” Prema tomu, uspijemo li svladati um, postizemo svjesnost o *ātmanu*. Ovaj je uspjeh moguće postići samo kada čovjek prođe mnoge kušnje i odricanja. Blaženstvo koje se nakon toga dobiva, predstavlja najvišu vrstu sreće. Kao konačni plod sveukupne *sādhane* ustoličujemo se u savršenoj smirenosti nepomućene svijesti – *nirvikalpa samādhi*, a neopisivo je blaženstvo – *ānanda* koje nas ispunjava. To je blaženstvo poput ambrozije, nektara besmrtnosti. *Nirvikalpa* označava stanje svijesti koje je lišeno svake misli. To je stanje moguće doseći provođenjem odgovarajuće *sādhane*. Ono je dvostruke prirode: potpuno iskustvo nedvojstva i stanje nedvojstva kada misao dvojnosti iščezava. U prvom slučaju čovjek dolazi onkraj trojstva znalca, znanoga i znanja; svjestan je jedino kozmičke inteligencije *brahmana* (to je *advaita bhavana*). Drugo stanje doseže se kada se sva svojstva, koja se pripisuju Bogu i čovjeku, stapaju u JEDNO koje obuhvaća svemir i sve u njemu (to je *advaita sthāyi* ili stanje *advaita avasthā*).

Postoji još jedna vrsta sreće: pod utjecajem vanjskih stvari na osjetila javlja se zadovoljstvo koje se pogrešno smatra nektarom. S vremenom, to zadovoljstvo postaje gorkim i neugodnim otrovom. Ta vrsta sreće je *rājasika*. Kada čovjek priželjkuje i prihvaća to *rājasika* osjetilno

zadovoljstvo, tada oslabljuju njegova snaga, svjesnost, inteligencija i entuzijizam za ostvarenje četiri cilja kojima čovjek treba težiti, a to su ispravnost – *dharma*, bogatstvo – *artha*, ispravne želje – *kāma* i oslobođenje – *mokṣa*, zbog toga što se smanjuje njegovo zanimanje za te ciljeve.

Treća vrsta sreće je *tāmasika*. Ona od početka do kraja zatupljuje um. Takva osoba pronalazi zadovoljstvo u spavanju, lijenosti i propustima, to ju čini sretnom. Osoba koja živi u svojstvu *tamas*, zanemaruje put koji vodi k svjesnosti o *ātmanu* i tijekom svoga života tomu ne posvećuje pozornost.

Istinski odgoj i obrazovanje stoga jest ono koje usmjerava i savjetuje ljudski um i intelekt prema stjecanju sreće koja je *sāttvika*. Nju je, naravno, moguće postići samo neumornim nastojanjem. Sveti spisi objavljuju: „Sreću nije moguće ostvariti srećom” (*na sukhat labhate sukham*). Samo proživši nesreću možemo ostvariti sreću. Tu istinu treba usaditi putem obrazovanja, *vidyā*. Kada čovjek zna za blaženstvo – *ānanda* koje može podariti *sāttvika* sreća, tada će i *vidyā* postati ugodnom i poželjnom.

S obzirom na to da smo rođeni kao ljudska bića, *amṛta vidyā* – stjecanje znanja koje vodi u besmrtnost, ono je na što trebamo usmjeriti sva svoja nastojanja, usporedno sa stjecanjem znanja koje se odnosi na zemaljsko i materijalno, zato što jedino *amṛta vidyā* može otkriti *ātmana* i omogućiti čovjeku da doživi blaženstvo *ātmana* – *ātmanānanda*.

XII. POGLAVLJE

V*id* je korijen iz kojega, kada mu se doda *ya*, nastaje pojam *vidyā*. *Ya* znači ‘što’, *vid* znači ‘svjetlost’. ‘Ono što daje svjetlost’ jest *vidyā*. To je temeljno značenje te riječi. Stoga je razvidno da jedino znanje o *brahmanu* – *brahmavidyā* zaslužuje naziv *vidyā*. Ljudi drevnih vremena znanje su smatrali svjetlošću, a neznanje tamom. Kao što svjetlost i tama ne mogu u isto vrijeme biti na istom mjestu, tako i znanje – *vidyā* i neznanje – *avidyā* ne mogu istovremeno biti zajedno. Svi koji idu stazom napredovanja trebaju pročistiti svoju svijest i prosvijetliti se pomoću znanja o *brahmanu* – *brahmavidyā*.

U poglavlju o *vibhūti yogi*, Gospod u Gīti objavljuje: „Među svim vrstama znanja Ja sam znanje o sebstvu – *adhyātma vidyā* (*brahmavidyā*).” Svi drugi sustavi znanja nalik su rijekama, *adhyātma vidyā* je ocean. Sve rijeke nalaze svoje ispunjenje kada se uliju u ocean, tako se i sva znanja slijevaju u ocean znanja o Sebstvu, što je njihov krajnji

cilj. Ali to nije sve. Kada se uliju u ocean, rijeke gube svoja odvojena imena i oblike, poprimajući ime i oblik oceana. Slično tomu, različita znanja u svezi vanjskog pojavnog svijeta odriču se svojih naziva i oblika stigavši do ušća neizmjernog oceana znanja o *brahmanu* – *brahmavidyā*.

„Putem znanja – *vidyā* i pokore – *tapas* čovjek se preobražava u pročišćenu dušu” (*vidyā thapobhyāmpūtātman*). Može se reći da *vidyā* ima dva aspekta: znanje o vanjskomu – *bāhya vidyā* i znanje o *brahmanu* – *brahmavidyā*. *Bāhya vidyā* nam pruža sve ono što je ljudskom biću nužno za preživljavanje. Čovjek može proučavati mnoge znanstvene discipline, steći visoke titule, dobivati sve bolje i bolje poslove i uspijevati živjeti bez brige ili straha. Ta vrsta znanja pomaže čovjeku u svakom poslu koji mu je povjeren, bilo da se radi o fizičkom radniku ili premijeru. *Brahmavidyā*, s druge strane, obdaruje sva ljudska bića snagom koja im omogućuje da uspješno ispunjavaju dužnost koju duguju sebi. *Brahmavidyā* utire put koji vodi kako do radosti u svjetovnom, tako i do blaženstva u onostranom životu. Zbog toga je *brahmavidyā* najviše od svih znanja koja su čovjeku dostupna na Zemlji. *Brahmavidyā* ima božansku moć svakoga osloboditi ropstva. Svjetovno znanje – *bāhya vidyā* nema takvu moć. *Brahmavidyā* vam omogućuje da postanete svjesni Vrhovnog Sebstva, Apsoluta, *parabrahmana*. Pokora – *tapas* omogućuje vam da se stopite s Time – *tat*. *Vidyā* je postupak stjecanja znanja, *tapas* je ono što se spoznaje. Ovo prvo je neizravno, sredstvo. Drugo je cilj, odredište.

Duhovni učitelj – *guru* doslovno označava ‘veliku’ osobu, ‘značajnu’ osobu. To znači da je duhovni učitelj

mora ovladati kako znanjem tako i pokorom. Kada želimo sprati prljavštinu s odjeće koju smo nosili, trebaju nam sapun i čista voda. Isto tako, kada težimo otkloniti prljavštinu koja se nakupila u umu, neophodni su nam i *vidyā* i *tapas*. Samo kada se koristi i jedno i drugo, moguće je temeljito očistiti razine svijesti. Ni jedno vozilo ne može se kretati bez dva kotača, ni jedna ptica ne može letjeti samo jednim krilom. Isto tako, ni jedan čovjek ne može postati svet, odnosno pročišćen, bez znanja – *vidyā* i pokore – *tapas*.

Pokora – *tapas* ne znači postaviti se naopako i ‘dubiti na glavi’, s nogama u zraku, poput šišmiša. Isto tako, pokora ne podrazumijeva odricanje od svega što posjedujemo i što smo naslijedili, ne podrazumijeva ni odricanje od obitelji i djece, izgladnjivanje tijela i zatvaranje nosnica kako bismo nadzirali dah. NE. Tjelesne aktivnosti, verbalni iskazi i mentalne odluke – sve troje treba biti u skladu. Misao, govor i djelo moraju biti čisti. To je prava pokora. Isto tako, ne usklađuje ih se zbog pritiska dužnosti. Napor moramo uložiti kako bismo udovoljili našim unutarnjim težnjama, kako bismo postigli zadovoljstvo sebstva. Takvo nastojanje bit će pokore.

Gīta opisuje savršenog duhovnog učitelja – *guru* i savršenog učenika – *śiṣya*. Učenik je *adbikāramūrti*, učitelj je *avatāramūrti*². Arjuna je zavrijedio pravo biti učenikom, Kṛṣṇa je došao kao Čovjek poučiti čovjeka. Učenik je *narottama* (najbolji među ljudima), učitelj je *puruṣottama* (vrhovno biće). Učenik vlada lukom, *guru*

¹ *adbikāramūrti* – dostojan povjerene zadaće

² *avatāramūrti* – *avatār*, božansko utjelovljenje

vlada tajnom svih vještina, *yogom*. On je *yogeśvara*³. Arjuna je *danurdhārā*⁴. Kada se to dvoje sretnu, *vidyā* postaje *brahmavidyā* – znanje o *brahmanu*.

Učenik, Arjuna, nakon što je usvojio Kṛṣṇina učenja, rekao je: „Učinit ću što ti zapovjediš.” Nato je odbacio, ne svoj luk imenom *gāṇḍīva*, nego svoj veliki, silni ego, svijest o sebi kao tijelu – *ahaṅkāra*, zbog koje je bio u zabludi. Učitelj je bio *sūtradhāra*⁵ – redatelj predstave. Učenik, Arjuna, bio je *pātradhārā* – lik u predstavi. Učenik ne bi trebao biti ponosan što mu je povjerena neka dužnost jer, sve dok ste umišljeni i puni sebe, ne možete dobiti duhovnog učitelja. Kada vas duhovni učitelj prihvati, vaš će ponos nestati.

Ne bismo se trebali osjećati velikima ili se ponositi kada podijelimo sve svoje te se hvaliti svojom sposobnošću odricanja. Pravo je odricanje odricanje od sebe samoga. Tada će nam duhovni učitelj podariti slobodu kako bismo slijedili svoju vlastitu volju, kao što je to učinio Kṛṣṇa i rekao Arjuni: „Voljeni Arjuna! Kako ti je volja, tako djeluj. Promisli dobro. Učini kako hoćeš.” Smatrao je da mu je dao sve savjete koji su mu bili potrebni, a isto tako prihvatio je ego koji je Arjuna odbacio. Zbog toga je Arjuni sada mogla biti podarena sloboda djelovanja po vlastitoj volji jer, Arjunina volja postala je Njegova. Pojedincu koji je dosegnuo tu razinu, mora biti podarena sloboda. Duhovni učitelj ne bi smio nemilosrdno zapovijedati učeniku samo zato što mu je učenik predao sebe

³ *yogeśvara* – Gospodar yoge

⁴ *danurdhārā* – onaj koji drži luk

⁵ *sūtradhāra* – onaj koji drži sve konce u svojim rukama

i sve svoje. Pohlepni duhovni učitelj kao i indolentni učenik – obojica srljaju u propast. Duhovni učitelj ne smije se pretvoriti u osobu koja krade imetak – *vitta pahāra*, nego u osobu koja krade srca – *hrdaya pahāra*! Duhovni učitelj treba biti buditelj. On treba probuditi one koji su utonuli u san neznanja i osnažiti ih poučavajući ih znanju o njihovoj *ātmičkoj* zbilji – *ātmajñāna*.

Neki je putnik, putujući od sela do sela, stigao do rijeke čiji je vodostaj bilo vrlo visok. Voda je i dalje nadirala, a razina vode u rijeci rasla je velikom brzinom. Ne znajući kako prijeći na drugu obalu, putnik se osjećao bespomoćno. Osvrtao se na sve strane. Tada je ugledao dvojicu muškaraca skutrenih ispod stabla nedaleko od mjesta gdje se nalazio. Uputio se prema njima. Prišavši bliže, zamijetio je da je jedan od njih hrom, a drugi slijep. Stoga je i sâm zaključio da oni, zbog svojih poteškoća, ne mogu znati na kojem je mjestu rijeka duboka, a na kojem dovoljno plitka kako bi se mogla pregaziti. Vratio se ne pitavši ih ništa. Znao je da mu njihovi odgovori ne bi mogli pomoći.

Učitelja koji nije ovladao *śāstrama*⁶, riznicom iskustava tražitelja iz prošlosti, u ovoj priči predstavlja slijepi čovjek. Hromi čovjek predstavlja osobu koja znanje nije primijenila i provela u djelo te stekla vlastito iskustvo. U stvari, znanje zapisano u *śāstrama* i iskustvo stečeno primjenom tog znanja u praksi – to dvoje čini cjelovitog čovjeka. Samo takav duhovni učitelj svojim uputama i primjerom može spasiti učenika. To je zaključak objašnjen u *Muṇḍaka upaniśadi*.

Naći dobrog učitelja čak je teži zadatak od pronalaže-

⁶ *śāstra* – sveti spis, moralni kodeks, zapovijed, nalog, propis

nja dobrog učenika. Samo kada ih prihvati pravi učitelj, učenici mogu postati uzorite osobe. Učenici čista srca, nesebični učenici, učenici kojima ne vlada ego – kada učiteljima pristupe takvi tražitelji, učitelje obuzima radosno oduševljenje. Vladar Parikšit odrekao se svega odlučivši spoznati Boga i upravo u tom trenutku pojavio se veliki mudrac – *mahārṣi* Śuka kako bi ga poveo ravno do cilja. Slično tomu, kada dobri učenici dobiju dobrog duhovnog učitelja, tada ne samo da uspijevaju dosegnuti blaženstvo, nego također uspijevaju podariti mir, blagodat i radost cijelom svijetu.

XIII. POGLAVLJE

Studenti! Bezvremenu Osobu, koja je onkraj zablude i tame, svatko treba spoznati vlastitim naporom. Rodili ste se kao nasljednici ove baštine vječnoga blaženstva. Vi ste voljena djeca Gospodova. Čisti ste i sveti kao što je zrak čist i svet. Nemojte sebe osuđivati kao grješnike. Vi ste mladi lavovi, a ne ovce. Valovi ste besmrtnosti, a ne tijela sazdana od materije. Materijalni su predmeti tu da vam služe i pomažu, ne smijete vi služiti i povinovati se njima.

Nemojte misliti da su *Vede* propisale cijeli niz zastrašujućih pravila, odredbi i zakona. Sve i jedno od tih pravila postavio je Gospod, Zakonodavac. Svi elementi u Kozmosu, svaka čestica gdje god bila, svakoga trenutka ponaša se onako kako On određuje. To nam govore *Vede*. Nikakvo drugo štovanje ne može biti uzvišenije niti donijeti veće dobrobiti od služenja takvomu Gospodu. Čovjek treba Ljubav ponuditi Njemu, više Ljubavi nego što daje

ičemu na ovomu svijetu i onomu što dolazi nakon njega. Gospoda moramo voljeti kao Jednog i Jedinog. U takvoj Ljubavi treba Ga se prisjećati s obožavanjem. To je plod kojim mora uroditi pravo obrazovanje.

List lotosa niče ispod površine vode, a kada naraste, pluta po površini, ali voda ga ne može smočiti. I čovjek se slično mora ponašati u svijetu – biti u njemu, putem njega, za njega, ali ne od njega. Osobita zadaća višega oblika obrazovanja jest pripremiti vas za tu ulogu.

Drugim riječima, srcem uronjenim u božanskost i rukama u marljivu radu, tako mora čovjek živjeti u svijetu. Ljubav se ne smije pretvoriti u predmet trgovanja. Ljubav svoje ispunjenje nalazi u ljubavi. Hinduistička religija ne nastoji uspostaviti, putem sukoba i polemike, neku određenu doktrinu ili teoriju. Ona traži da se sve teorije i doktrine vrednuju na temelju iskustva.

O stablu sudimo na temelju plodova koje daje. Kodeksi ponašanja, duhovne prakse i očitovanja Ljubavi sadrže iznimne vrline koje promiču napredovanje čovjeka.

Prema stajalištu uvaženih ljudi i duhovnih učitelja Indije, čovjek ne napreduje od neistine do istine, već od djelomične istine do potpune istine. Svako se pojedinačno sebstvo – *ātman* može smatrati božanskim orlom – *garuḍa*. Ono stremlje sve više i više, stječe nadnaravnu snagu te, naposljetku, stiže do sunca beskrajnoga blistavila i veličanstva.

Temeljna istina svega stvorenoga jest jedinstvo u mnogostrukosti. To su Indijci razumjeli. Sve druge religije usvojile su određene čvrste doktrine na temelju kojih su izgradile cijele sustave. Pritom se zadovoljavaju usposta-

vom vjerskih skupina. Osmislile su postupke bogoštovlja, molitve i obožavanja sukladno osjećajima koje su odredile kao valjane i vrijedne. Služenje koje svaka religija nudi čovječanstvu, sastoji se u proširenju svijesti čovjeka onkraj materijalne sfere i paljenju iskre božanskosti koja u njemu već jest. Način štovanja koji je karakterističan za Indiju, temelji se na svjesnosti da se Jedno očituje kroz mnoštvo odvojenih oblika i svojstava, u kontekstu mnoštva odvojenih okolnosti i uvjeta. Među svim narodima svijeta Indijce stoga krasi intelektualna tolerancija, zahvaljujući kojoj mogu cijelomu svijetu objaviti da Bog postoji i da Ga se može dosegnuti u svakoj religiji. To je jedinstvena sreća Indijaca.

Jedno je od temeljnih životnih pravila da se ne bismo trebali stidjeti svojih predaka. Što više čitate o povijesti i prošlim vremenima, što bolje upoznajete okolnosti ljudskog života u to vrijeme, vaš će ponos rasti. Neka vjera u vrhunska dostignuća vaših predaka poteče i osnaži energijom krv u vašim venama. Neka snaga te vjere učini vaše tijelo, um i duh jednako snažnima. Plod istinskog znanja – *vidyā* jest prepoznavanje da svaka zajednica ljudi i svaka religija ima, pored jedinstva svih, u temeljima, nešto svoje posebno što može ponuditi drugima.

U stvari, u povijesti, ni jedna zemlja nije, kao Indija, bila metom takvih teških nedaća niti nije toliko dugo patila pod vladavinom stranaca. Usprkos tomu, Indijci su spremni hrabro se suočiti sa svakom novom pogubnom olujom, zahvaljujući tomu što su njihovi životi još uvijek, u većoj ili manjoj mjeri, čvrsto utemeljeni na drevnim idealima. To je postojani temelj njihova načina života. Vjera

u Boga je vjera u *ātmana*. Oni nepokolebljivo vjeruju da je ta vjera ono što ih je vodilo i očuvalo.

Ta načela, koja Indijci slijede kao vodilju u svom životu, nisu ograničena zemljopisnim granicama njihove zemlje. Željeli to Indijci ili ne, ta se načela šire u druge zemlje. Preobražava se pisana riječ u drugim zemljama, usadujući te vrijednosti u misli i osjećaje ljudi.

Prirodne znanosti mogu nam osigurati samo hranu, odjeću i slične stvari. Jedino duhovna znanost može dodati snagu i postojanost sebstvu. Studenti toj činjenici trebaju posvećivati posebnu pozornost. Razmislite o tomu kakve koristi od hrane, odjeće i slično, čak i u izobilju, ako u sebi nemamo snage ili postojanosti.

Još jednom, ako želite promicati napredovanje nacije, tada neizostavno morate u sebi sakupiti svu duhovnu snagu do koje možete doprijeti. Nekada se, znajući da je to neophodno, ulagalo napore kako bi se ispunilo tu potrebu. Isto tako, tu je potrebu neophodno osvijestiti i ispunjavati i u budućnosti. To znači da sve duhovne sklonosti, vjerovanja i porive koji su sada oslabljeni i raspršeni, valja iznova objediniti i osnažiti, jedne s drugima.

Jedinstvena obilježja indijske religije njezin su čvrsti temelj. Prostrani su kao nebo i vječni kao priroda. Kao sastavni dio religije mogu se pojaviti vjerovanja i kultovi poput grana istoga stabla. Ne treba ih osuđivati kao pogrešne. No, isto tako, ni jedna grana ne smije se boriti protiv druge, niti se s drugom natjecati. Dođe li do toga, cijelo će stablo biti uništeno i sve će propasti. Kada se vjerovanja upuste u natjecateljsko nadmetanje, religija biva upropaštena, a svijet uništen. „Postoji samo Jedno, ali mudri

Ga opisuju na mnoge i različite načine (*ekam sat, viprah bahudhā vadanti*).”

Svatko od nas može imati drugačije zamisli o prirodi i karakteristikama, obliku i atributima Boga. Netko može vjerovati da Bog ima ljudska obilježja i oblik. Drugi pak može vjerovati u Boga koji nema ljudskog oblika i ljudskih obilježja, ali se ipak utjelovljuje. Netko treći može pak vjerovati u Boga koji je potpuno bezobličan. Svatko od njih može u *Vedama* naći objave koje podupiru njihovo stajalište. To je zato što svi vjeruju u Boga, a to znači u tajanstvenu moć – *śakti* koja jest Izvor, Temelj i Održavatelj svega, moć koja sve objedinjuje. To je Istina koju objavljuju i tumače *Vēde*.

XIV. POGLAVLJE

O kojem se imenu ili liku Boga – *Ívara* uči, nije od osobite važnosti. Ne trebamo se svađati oko raznolikosti i različitosti. Upućivanje na Boga sasvim je dovoljno služenje. Indijci ne prihvaćaju stajalište koje neki drugi prihvaćaju, a to je da su svijet i univerzum, kojega je svijet dio, nastali prije nekoliko tisuća godina i da će jednom u budućnosti nestati. Isto tako, ne prihvaćaju tvrdnju da je svijet stvoren iz praznine – *sunya*. Oni ne vjeruju da je priroda – *prakṛti* ili projekcija, rođena iz praznine, nego da ona oduvijek bijaše i jest punina i potpunost – *pūrṇa*. Nema ni početka niti kraja, ima samo grubi i suptilni oblik. Zaključak da je, pošto nema dokaza o punini i potpunosti, na početku morala bila praznina, nije znak prosvjetljenja. Postoje i druge razine postojanja koje je potrebno uzeti u obzir.

Uzmimo primjerice čovjeka. Čovjek nije samo tijelo; u grubom tijelu nalazi se suptilno tijelo, um i još jedno

tijelo suptilnije od uma, naime *jivātman*, individualizirano sebstvo ili *ātman*. Ono nema ni početka niti kraja, nije podložno smrti ili propadanju. To je istina u koju Indijci vjeruju. Ovo se vjerovanje temelji na onomu što je objavljeno u samim *Vedama*. Kada štujuemo Boga, sklappamo oči. Ne pokušavamo vidjeti Boga izvan sebe podižući glavu i pogled prema nebesima. Drugi prihvaćaju da su njihove svete spise napisale božanski nadahnite osobe, dok Indijci vjeruju da su *Vede* izvorni glas Boga, glas koji je izronio iz srca mudraca.

Studenti! Onaj tko sebe danju i noću osuđuje da je bezvrijedan i slab, nikada ne može ništa postići. Onaj tko misli da je nesretnik, nitko i ništa, samim time postaje nesretnik, nitko i ništa. Kada umjesto toga njegujete svjesnost da ste Božja iskra, da je vaša zbiljnost sâma božanskost, tada zaista možete postati božanski i imati vlast nad svim moćima. Rečeno je: „Kako mislite, takvima postajete” (*yad bhāvat tad bhavati*). Najvažnije od svega je kako mislite. To je temelj za sve što vi jeste. Imajte vjeru u *ātmana*, sebstvo. To je za čovjeka neophodno. U nedostatku toga čovjek se svodi na čudovište koje uživa u porocima i zloći. Vaši su preci samo pomoću te vjere doživjeli napredak, mir i radost te uspijevali u ostvarenju svojih ciljeva. Kada ljudi izgube tu vjeru, njihov je pad siguran. Naime, ta vjera je sâm životni dah. Kada nema daha, čovjek postaje leš – *śava*. S dahom te vjere, čovjek postaje božanski – *śiva*, isti kao sâm Śiva. Vjera u sebstvo izraz je načela Śive u čovjeku. Ta vjera može čovjeku podariti sve oblike moći i učiniti ga potpunim i cjelovitim – *pūrṇa*. Naime, *ātman* je po samoj svojoj prirodi samodostatno i cjelovito. Nije

potrebna nikakva druga vrsta duhovne prakse – *sādhana* kako bi se postiglo to stanje.

Isto tako, naša priroda je čistoća; samodostatnost – *paripūrṇatā* je također priroda sebstva. Nečistoća i nedostatnost čovjeku su strani. Studenti ne bi smjeli zanemariti ili zaboraviti tu činjenicu. Istinsko obrazovanje mora buditi tu vjeru i svakom svojom aktivnošću usađivati svjesnost o toj punini. To je ključni cilj, srž valjane vrste obrazovanja.

Postoji još jedna istina koju trebamo imati na umu, više nego bilo koju drugu. Za Indijce religija predstavlja iskustvo i ništa manje od toga. Naše je stajalište da nikakvo postignuće nije vrijedno ukoliko ga čovjek nije ostvario vlastitim trudom. Sve što je vrijedno moramo sami odnjegovati. Božanska milost čeka na osobno nastojanje i duhovnu praksu. Religijske doktrine i upute valja usvojiti pomoću stvarnog iskustva. Nije dovoljno naučiti ih ponavljati poput papige.

Istinu treba prepoznati, to je prvi korak. Što prije razumijemo istinu, to će prije nestati religijski sukobi i podjele stvorene vjerovanjima. Ono onkraj onostranoga – *parātpara*, sve-sebstvo, bliže nam je od najbližega. Svi drugi entiteti, iako su sasvim blizu, zapravo su jako daleko. Postanite svjesni te činjenice. Samo tako će biti olabavljeni i raspleteni čvorovi kojima je srce zapleteno.

Rječnikom Zapadnjaka, čovjek napušta „život”. No, jezikom Indijaca, čovjek napušta „tijelo”. Zapadnjaci govore da imaju tijelo, a tijelo ima dušu. Indijci govore drugačije. Oni kažu da čovjek ima dušu i da je ta duša privremeno smještena u tijelu. Zbog toga smatraju da su civiliza-

cije i kulture, u kojima se teži za osjetilnim zadovoljstvima i svjetovnom slavom, izgrađene na temeljima od pijeska te mogu zasjati samo nakratko, prije nego što se uruše.

Studenti! Oponašanje nikada ne može postati kulturom. Možete odjenuti kraljevsku odjeću i odigrati ulogu, ali možete li tako postati kralj? Magarac kojega su odjenuli u kožu tigra, ne postaje tigar. Oponašanje je znak kukavičluka. Ono ne može poticati vaše napredovanje. U stvari, sklonost oponašanju ponižava čovjeka, svakim korakom, do užasnog stanja. Morate se truditi uzdizati se takvi kakvi jeste. Morate biti ponosni na to što ste Indijci. Morate biti ponosni na svoje pretke. Vaše hvalevrijedno junaštvo očituje se time što radosno obznanjujete da ste Indijac, dijete Indije. Ne biste trebali oponašati druge i imitirati njihov način ponašanja, iako možete usvojiti ono što je u njima dobro.

Od drugih trebamo naučiti ono što je dobro. Sjemenke sijemo u zemlju. Osiguravamo im potrebnu zemlju, gnojivo i vodu. Sjemenka će proklijati, postati mladicom i izrasti u ogromno stablo. Ona ne postaje zemlja u koju je posijana, ni gnojivo kojim je hranjena, kao niti voda koju je upijala. Ona uzima od svega samo ono što je dobro i što joj može koristiti. Izraste u to što ona JEST, naime, ogromno stablo!

I vi rastite na taj način. Od drugih trebate mnogo toga naučiti. Učite o Vrhovnomu i o tomu kako Ga dosegnuti, učite to čak i od onih najprostodušnijih. Naučite od drugih kako korak po korak provoditi *sādhānu* i ispunite se njom. Ali, nemojte se pretvoriti u te druge. To je prirodno učenje za čovjeka, Manuov zakon – *manusmṛti*. To je lek-

cija koju studenti trebaju razumjeti. To je prva i osnovna lekcija, lekcija od presudne važnosti.

XV. POGLAVLJE

Možete ovladati nebrojenim područjima znanosti, ali ako niste odnjegovali pristup nevezanosti, ono čime ste ovladali, neće voditi nikamo. Dijeliti s drugima, služiti drugima, to je glavna *sūtra*¹ obrazovanja – *vidyā*, njegov izvorni izraz. Obrazovanje je oplemenjeno kada je usvojen duh služenja. Služenje koje se provodi, mora biti oslobođeno i najmanjeg traga usko-grudne sebičnosti. To nije dovoljno. Misao o služenju ne smije biti okaljana željom za dobivanjem bilo čega zauzvrat. Služenje trebate provoditi kao što izvodite neki važan žrtveni obred – *yajña*. Kao što stabla voćaka ne jedu vlastite plodove, nego ih s osjećajem nevezanosti nude drugima da bi ih pojeli, kao što rijeke ne piju vodu koju nose, nego njome taže žeđ i rashlađuju druge kada ih muči

---

¹ *sūtra* – dosl. nit; pravilo izraženo u kratkim aforizmima; sva glavna djela klasične indijske filozofske misli pisana su u *sūtra* stilu; najpoznatija su *Vedāntasūtra* i Patañjalijeva *Yogasūtra*.

vručina, kao što krave mlijeko, stvoreno prvenstveno za vlastitu telad, u duhu velikodušnosti rođene iz odricanja – *tyāga*, daju drugima koji ga dijele, tako i oni koji su stekli znanje – *vidyā*, trebaju to znanje nuditi drugima motivirani služenjem i bez sebičnih interesa. Jedino na taj način oni mogu opravdati svoj status ‘plemenitih ljudi’ – *sajjana*.

Istinski obrazovana osoba ne smije ni u jednom trenutku gajiti egoizam u svojim mislima. Međutim, nevolja je u tomu što su danas visokoobrazovani ljudi – kao klasa – oboljeli od egoizma bez granica. Kao posljedica toga oni imaju krive ideale i idu krivim putem. Dobrobiti obrazovanja koriste samo za sebe, svoju rodbinu i prijatelje. Kao posljedica toga, gube status ‘plemenitih ljudi’ i poštovanje koje taj status sa sobom nosi. Čovjek treba znanje, vještine i uvide koje je stekao velikodušno prenositi drugima. Ako se tako ne čini, ugrožava se sâm ljudski napredak. Za promicanje najboljeg interesa čovječanstva trebamo njegovati sveti poriv za služenjem drugima – *paropakāra* i stav dijeljenja.

Pukim papagajskim ponavljanjem izreke: „Služenje čovjeku – *mānavasevā* je služenje Bogu – *mādhavasevā*”, služenje se ne proširuje na sve ljude. Oni koji ponavljaju tu izreku, ne promišljaju tko su ljudi kojima treba služiti, nego samo nastoje napuniti vlastite želuce; stoga svoje mentalno obzorje ograničavaju na pomoć njima bliskim ljudima. Tako trate dragocjeno obrazovanje koje su stekli. Čovjek zaboravlja činjenicu da se Bog u vidljivom obliku nalazi u svim bićima. Služenje pruženo bilo kojem biću jest služenje ponuđeno Bogu. To mora biti glavni cilj

obrazovanih ljudi.

Čovjek – *nara* je Bog – *nārāyaṇa*. Čovjek treba svaki svoj čin uzdići na razinu služenja Bogu. No, danas studenti ne znaju što točno jest Bog – *nārāyaṇa*, a što čovjek – *nara*. Kako netko može tvrditi da je obrazovan, ako mu nije jasno načelo *nara-nārāyaṇa*? Ti su entiteti u *upaniśadama* označeni pojmovima *tat* i *tvam* – ‘to’ i ‘ti’. Onaj tko nije postao svjestan toga dvoga, ne može tvrditi da je spoznao sebe. Kakve koristi za istraživanje bilo čega drugoga može biti od obrazovanja koje pojedincu ne otkriva njegovo vlastito sebstvo? Na našu nesreću, oni obrazovani ljudi koji rade kao nastavnici, nisu zaokupljeni promicanjem naših najboljih interesa i služenjem nama, nego nanose veliku štetu slijedeći vlastite interese. To je krajnje nepojmljivo. Naime, obrazovane osobe moraju služiti ne samo onima koji im pomažu, nego i onima koji im nanose štetu. Taj stav čini služenje dvostruko svetim. Služenje onima koji služe nama nije drugo nego prirodna reakcija. Služenje onima koji nam nanose štetu uzvišenija je vrlina. Takvo djelovanje iziskuje dublje razumijevanje vlastitog najboljeg dobra i suptilni osjećaj za vrijeme, mjesto i okolnosti. Obrazovanje mora odgajati i njegovati ta svojstva.

Dok ima posla s nekulturnim ljudima, čovjek mora biti na oprezu. Isto tako treba biti na oprezu s nezahvalnim ljudima koji zaboravljaju ono dobro što im je učinjeno. Zakon je oruđe koje državna vlada koristi za kažnjavanje onih koji postupaju neispravno. No, obrazovana osoba i student ne smiju te ljude smjesta osuđivati, nego moraju pokazati svoju prirodnu vrlinu nevezanosti i provoditi sebi svojstven stav spremnosti da pomognu.

Zaštiti svoju domovinu plemenita je dužnost. To je prvenstvena dužnost svakoga studenta. Student ne može tvrditi da je puno toga naučio sve dok nije u stanju uočiti što mu je dužnost i izvršiti svoju dužnost i ulogu kada prilike to od njega zahtijevaju. Obrazovani čovjek i student koji se obrazuje, obojica moraju njegovati jednostavnost, a odustati od samohvale. Ako su skloni samohvali, tada gube svoju izvornu prirodu ili individualnost. Studenti bi to trebali dobro zapamtiti. Pojedinaac može ovladati svim znanstvenim disciplinama ili se proslaviti kao veliki intelektualac, no ako nema poniznosti i discipline prema drugima, sasvim izvjesno neće uživati ugled znalca i *pāṇḍita*². Takve osobe društvo neće poštovati. Možda će ih cijeniti neko vrijeme, ali taj će se stav brzo promijeniti. Takvo poštovanje ne služi na čast onima kojima se ukazuje. Jedino neprijetvornost i jednostavnost zavrjeđuju čast. One čast čine vrijednom uživanja. Suludo paradiranje učenosti donosi samo kratkotrajne izljeve uvažavanja te podsmijeh. Kada se prestane hvaliti, pojedinac može zadobiti trajno poštovanje ljudi. Istinsko obrazovanje usađuje duh odricanja, odbojnost prema samohvali i težnju za služenjem drugima.

Neki se ljudi napuhnu čim steknu malo znanja. Pretvaraju se da su stručnjaci u svakom području i po cijele se dane razmeću svojim postignućima. Šepure se naokolo kao da su pokupili sve znanje svijeta. „Pladanj od lista na kojemu je poslužen cijeli obrok, leži čvrsto na zemlji. Pladanj od lista na kojemu nema ničega, diže se u visine sa

² *pāṇḍit* – učen čovjek; učenjak; znalac koji razumije i tumači *śāstre* i svete indijske tekstove

svakim povjetarcem.” Tako kaže poslovice. Isto tako, osoba koja je svestrano obrazovana i vlada mnogim vještinama, živi skromno. Ali onaj tko nije stekao istinsko obrazovanje i snagu koju ono pruža, živi razmetljivo i ponosno. Silno se trudi pred drugima prikriti svoje nedostatke. No, naposljetku u tomu ne uspijeva. Dvostruko je upropašten – ne doživljava blaženstvo – *ānanda* ni ne prenosi blaženstvo na druge. Postaje metom podsmijeha.

Stoga nemojte dozvoliti da želja za samohvalom uđe u vaš um, nemojte dozvoliti sebičnosti da dopre do vas. Budite ponizni i odani visokim idealima. Jedino tako možete služiti cilju mira i napretka u svijetu. *Śreyāste viśvaśreyaḥ* – samo kada pojedinac uspije postati dobar, svijet može postati dobrim. Onaj tko teži za tim da bude istinski student, mora pred sebe postaviti ideal mira i napretka svijeta. Mora biti skroman. Mora se zavjetovati na služenje drugima. To je bît istinskog obrazovanja – *vidyā*.

XVI. POGLAVLJE

Učenik koji teži za znanjem – *vidyā*, mora biti obdaren ljubaznošću, suosjećanjem i ljubavlju prema svim živim bićima. Ljubaznost prema svim bićima treba biti sama njegova priroda. Ako nje nema, on postaje primitivac. *Vidyā* označava, više nego išta drugo, vrlinu samilosti prema živim bićima. Ako netko gaji neprijateljstvo prema bilo kojem biću, njegovo obrazovanje nema smisla. Savjet koji nam daje Gīta: „Bez ikakva neprijateljstva prema jednomu ili više bića – *adveṣṭā sarvabhūtānāṁ*”, prenosi tu istu poruku. Isto tako, Gīta nas na više mjesta upozorava da bilo kakvo vrijeđanje ili povreda pa čak i zanemarivanje bilo kojeg živog bića, predstavljaju čin kojim se vrijeđa, povređuje ili zanemaruje božansko. „Nauditi bilo kojem živom biću znači naučiti Boga – *sarvajīva tiraskāram keśavam pratigacchati*.” Ljubav i suosjećanje ne smiju biti ograničeni samo na ljude. Moraju obuhvatiti svako živo biće.

Gīta kaže: „I psa i onoga koji jede pse (koji ne pripada ni jednoj kasti) *paṇḍit* jednako vidi – *śuni caiva śvapāke ca, paṇḍitāḥ sama darśinaḥ*.” Drugim riječima, učena osoba koja je razvila poniznost zahvaljujući znanju – *vidyā*, mora se s jednakom samilošću i obzirnošću odnositi prema kravi, *brāhmaṇu*, slonu, psu i onomu tko jede meso psa. Samilost koja se pokazuje jednako prema svakomu, postaje jednaka dobrobit za sve koji je primaju. Željati dobro svima znak je osobe koja je usvojila znanje – *vidyā*. Treba odbaciti uskogrudnu viziju koja je ograničena samo na užu zajednicu. Indijska kultura ističe najvišu Istinu, najširu viziju. *Vidyā*, učenje kakvo je utemeljeno u Indiji, ima svrhu prenositi taj ideal. Ni jedna druga zemlja nije pred svoj narod postavila tako plemenit, sveobuhvatan, dobrotvoran ideal.

Danas je zemlja pred slomom zbog toga što je taj ideal zanemaren. Znanje – *vidyā* je u velikoj mjeri ograničeno, a sustav odgoja i obrazovanja truje društveni organizam svojom uskogrudnošću i pokvarenošću. Zbog toga je u sustavu potrebno provesti velike promjene. Danas prevladava puko knjiško znanje. No, ono što se nauči iz knjiga, valja potvrditi i ispraviti putem primjene u društvenoj zajednici. Jedino je tako moguće steći znanje o zajedništvu među ljudima. Učenje se na taj način preobražava postajući *vidyā*. *Vidyā* se ne može steći pukim ovladavanjem vještinama čitanja, pisanja i računanja.

Svaki student mora, temeljem inteligentnog propitivanja, u svakoj prilici odlučivati o najboljem cilju i najprimjerenijem načinu djelovanja kojim je taj cilj moguće ostvariti. I cilj i djelo moraju služiti potrebama društva te

pomagati napretku društva. Ljudi se ne smiju uključivati u nepravdu, nasilje i nemoral, niti svoje vlastite probitke smatrati primarnima.

Studenti trebaju pozornost posvetiti još jednoj izuzetno važnoj odlici – čistoći, kako vanjskoj tako i unutar-njoj. Ako osoba nema jednu od ovih čistoća, ne može joj se povjeriti nikakav zadatak. Odjeća koju nosi, knjige koje čita kao i okruženje u kojemu boravi moraju biti čisti. To je vanjska čistoća. Ona znači da svaki materijalni predmet kojim se služimo moramo održavati čistim. Zubi i oči, hrana i piće, sve to treba biti čisto. Zahvaljujući tomu možemo očuvati zdravlje. Tijelo je potrebno istrljati i oprati svakoga dana jer će nam, u protivnom, naslage prljavštine prouzročiti svrbež i stvorit će se čirevi. Time je moguće zaraziti i druge. Tako pojedinac sebe dovodi u jedno stanje. Možemo imati samo jedan ili dva kompleta odjeće, ali uvijek se trebamo pobrinuti da odjeću operemo prije nego što ju odjenemo. Odjeća ne smije biti prljava.

Knjige iz kojih učimo ne bi smjele biti odložene ili bačene bilo gdje. Treba izbjegavati pisanje bilježaka po stranicama knjige. Papir treba čuvati čistim i bez mrlja. Svi koji pogledaju predmete kojima se student služi, trebaju zamijetiti s koliko se pozornosti student odnosi prema tim predmetima kako bi ih održao čistima. Soba u kojoj boravi, mora biti prozračena. Student treba privlačiti ljubav svih. Soba u kojoj boravi i njezino okruženje moraju se održavati čistima. U sobi, na zidovima ne smije biti izvešana nikakva nepristojna slika. Tamo se trebaju nalaziti samo slike koje potiču plemenite misli i visoke ideale.

Ma koliko osoba bila bogata, ako nije zdrava, ne može

biti sretna. Iz svoga bogatstva ne može doseći potpunu radost. Ako nije zdrava, obroci koje uzima, nju iscrpljuju, a bez obroka se osjeća slabom. Na taj način životari i nikad nije sretna. Dakle, vanjska čistoća promiče zdravlje i sreću.

Razmotrimo potom unutarnju čistoću – održavanje uma i intelekta čistima, smirenima i posvećenima. Kada su misli i osjećaji nečisti i uznemireni, čovjek ne može biti smiren i sretan. Kada je um zagađen i reakcije su zagađene. Kako bi se um održao čistim, potrebno je s puno obzira razmotriti okolnosti u koje su uključene i druge osobe i njihove aktivnosti te nakon toga donijeti odluku na koji način reagirati. Ne treba žuriti u donošenju zaključaka. Nije poželjno reagirati na način da slijedimo reakcije drugih. Odluku o svakom činu treba donijeti tek nakon inteligentnog razlučivanja i preispitivanja. „Znamo da neki tako postupaju, stoga ćemo i mi podjednako postupati”. Takav pristup je nizak, ponižavajući, ukazuje na slabost. Posljedica je temeljnog neznanja. Tako se ponašaju ovce.

Kada smo rođeni kao ljudi i ophodimo se kao obrazovane osobe, valja nam izbjegavati da budalasto slijedimo druge poput ovaca i trujemo svoj um idejama koje smo ‘pokupili s usana drugih’.

Ideje i izjave drugih ljudi često mogu biti osobne naravi, ili mogu poticati osjećaje mržnje prema drugim ljudima. Zašto bismo ih prihvaćali kao svoje i oblikovali svoje osjećaje u skladu s njima? Svoje osjećaje i obrasce ponašanja ne trebamo pokušavati oblikovati tako da bi bili u skladu s onima drugih ljudi. Ne bismo se smjeli odreći svoje vjere, svojih iskustava i svoje prirodene božanskosti.

Možda nam neće uvijek biti poznati razlozi za našu

vjeru. Ona izvire i oblikovana je našim osobnim sklonostima i nesklonostima, osjećajima koji u nama prevladavaju. Ali ne smijemo postati metom ljutnje, mržnje i zavisti, kao ni pogubnih djelovanja na koja nas ti osjećaji navode. Student treba njegovati širokogrudne osjećaje koji obuhvaćaju svakoga. Tek tada ima pravo usvajati više znanje. Tek tada će steći ugled u društvu. Mora se držati daleko od uskogrudnih i sebičnih misli, osjećaja i planova.

XVII. POGLAVLJE

Korijenski uzrok svih nemira i nevolja koje snalaze čovjeka je ZAVIST. U Bhagavādgīti možemo pročitati kako Kṛṣṇa s vremena na vrijeme upozorava Arjunu: „Arjuna, moraš se osloboditi zavisti. Nemoj dopustiti da te obuzme zavist!” Zavist je neizostavno praćena mržnjom. To dvoje su lopovi blizanci. Oni su otrovni nametnici. Napadaju osobnost čovjeka u samom korijenu.

Stablo može bogato roditi cvjetovima i plodovima. No, kada se štetni crvići prime posla i napadnu korijenje, zamislite što se događa s tom ljepotom! Već dok s divljenjem promatramo tu ljepotu, cvjetovi venu, plodovi otpadaju, a lišće žuti i odnosi ga vjetar. Na kraju se i stablo osuši, ugiba i ruši se. Slično tomu, kada zavist i mržnja napadnu srce i prime se posla, ma koliko bio inteligentan ili visoko obrazovan, čovjek doživljava pad. Pretvara se u neprijatelja društva. Postaje predmetom podsmijeha jer

je izgubio ljudskost. Ne može ga se više smatrati članom društvene zajednice. Na kraju mu i najpouzdaniji prijatelji okrenu leđa i postaju mu neprijatelji. Gubi poštovanje u svojem društvu i više mu nitko ne ukazuje čak ni uobičajenu uljudnost. Dane provodi u stalnoj bijedi.

Nema neprijatelja koji bi bio toliko podmukao kao zavist. Vidjevši osobu veće moći, većeg znanja, ugledniju, bogatiju ili ljepšu, ili čak naprosto bolje odjevenu, čovjeka obuzima zavist. Teško mu je priznati i prihvatiti to stanje. Njegov um pokušava pronaći načine kako bi omalovažio i dao manji značaj ugledu te osobe. Takva nagnuća i loše sklonosti nikada ne smiju pustiti korijene u umovima studenata i obrazovanih ljudi. To ne bi smjelo onečistiti njihov karakter.

Studenti moraju naučiti da budu sretni i radosni kada se druge hvali zato što su dobri i kada se druge poštuje zbog vrлина i ideala kojih se drže. Trebaju njegovati širinu pogleda i čistoću motivacije. Uvijek trebaju biti na oprezu kako ih zloduh zavisti ne bi zaposjeo. Taj zloduh sigurno će uništiti sve što je u njima dragocjeno. Uništiti će im zdravlje i pokvariti im probavni sustav. Ukrast će im miran san. Iscrpiti će njihovu fizičku i mentalnu snagu i dovesti ih u stanje trajne slabosti.

Studenti moraju odlučiti da će nasljedovati one koji su bolji od njih te zaslužiti podjednako uvažavanje. Trebaju se trsiti da steknu znanje i dobiju dobre ocjene kao i drugi. To je ispravna ambicija. Ako umjesto toga priželjkuju pad i propast drugih, čime bi se samo oni pokazali uspješnima, time raskrivaju svoju okrutnu prirodu. To ih vodi u propast. To je poguban virus.

Samohvala i omalovažavanje drugih jednako su pogubni. Pokušaj da prikrijemo svoju zloću i pokvarenost, stavljajući masku dobrote, opravdavanje vlastitih pogrešaka i preuveličavanje vlastitih postignuća – i to su otrovne osobine. Podjednako je otrovna i navika zanemarivanja dobrog u drugima i ustrajnog traženja njihovih mana. Nikada ne izgovarajte riječi koje bi bilo koga omalovažavale. Kada se prema nekoj osobi odnosimo prijateljski i kada nam je jako draga, što god da ta osoba učini, nama izgleda dobro. Kada vjetar promijeni smjer i ta ista osoba padne u nemilost, čak i ono što učini dobro, izgleda nam loše. Obje reakcije su pogrešne. Uopće ih se ne preporučuje. *Sumati sataka*¹ sadrži stih koji nas tomu poučava. „O *Sumati*!² Znaj da je ono loše dobro i ono dobro loše, kada je prijateljstvo veliko i kada prijateljstvo prestane.”

Student treba postati *sumati*. Ne smije se pretvoriti u *durmati* (osobu izopačene i zagađene inteligencije). Sićušna vatrena iskrica može u pepeo pretvoriti ogromnu gomilu drva za ogrjev. Jedna kapljica otrova može lonac pun mlijeka učiniti potpuno neupotrebljivim. Zavist i mržnja iskre su koje razaraju cijeli niz vrлина u čovjeku.

Studenti moraju vježbati stalni nadzor nad vlastitim osjećajima i reakcijama. Moraju paziti da im sebičnost, zavist, ljutnja, pohlepa i slične zle sklonosti ne ulaze u um. Te ‘mreže’ zarobljavaju osobu. Ti poroci preplavljuju i prigušuju svetost u čovjeku tako da na njih više ne može utjecati. Osoba zaboravlja sebe i počinje se ponašati poput neke lošije, pomahnitale osobe. Govori na način ‘što na

¹ *Sumati sataka* – ime djela o etici na teluškom jeziku

² *sumati* – inteligentna osoba

umu, to na drumu', bez obzira na posljedice – dobre ili loše. Radi ono što joj odgovara.

Šteta koju rađa zavist tu ne završava. Ona čini da uživamo u ogovaranju drugih. To zlo se među mladima naveliko proširilo. Čine to kao nešto sasvim prirodno jer to je značajka neznanja. Kako bi se ljudi oslobodili te navike, potrebno je rano ujutro i prije počinka određeno vrijeme posvetiti istraživanju uma i preispitivanju pogrešaka koje su se u njemu utaborile. Čovjek se mora moliti Bogu da ga spasi od takvih sklonosti. Kada zadobijemo Božju milost, možemo biti sigurni da takve besmislice više neće izobličavati naš karakter. Studenta koji posjeduje sposobnost razlučivanja, može se prepoznati po dobrom društvu u kojemu se kreće, dobrim djelima u kojima pronalazi zadovoljstvo i dobrim riječima koje izgovara.

To je razlog što u mnogim prilikama naglašavam: „Oči koje traže loše prizore, uši koje uživaju u slušanju onoga što nije dobro, jezik koji teži onom što nije dobro, nos koji uživa u onomu što nije dobroga mirisa i ruke koje se upuštaju u djelovanja koja nisu dobra – to treba u potpunosti izbjegavati.” Svaku osobu koja posjeduje ma koju od tih osobina, treba izbjegavati. U protivnom, budućnost pojedinca je upropaštena. Greške koje čine pet osjetila – *indriya* uzrokuju uništenje pet životnih energija – *prāṇa* i razaranje pet ovojnica – *kośa*. Osjetila, naravno, daju trenutno zadovoljstvo i radost, ali, izreka kaže: „Starost vreba u zasjedi”. Osjetilna zadovoljstva vrlo brzo nose za sobom veliku patnju.

Studentima je, više od bilo koje druge odlike, potrebna vjera u sebe. Odsustvo pouzdanja u sebe početak je

propadanja pojedinca. Danas je svijet suočen s propašću i nedaćama zbog toga što su ljudi izgubili pouzdanje u sebe same. Jedino samopouzdanje može pojedincu podariti mir i napredak. Takav pojedinac svuda prima samo dobro i uvažavaju ga. Sve što dotakne pretvara se u zlato. Ako netko nema vjere u samoga sebe, kako onda može vjerovati drugima? Čak i kada ima takvu vjeru, ona ne može biti iskrena i postojana. U najboljem je slučaju usiljena i površna. Takva osoba ne vjeruje svojoj majci, ocu, bračnom partneru ni djeci. Samo se pretvara da im vjeruje i to je sve. Zato se ponaša prijetvorno te može čak i povrijediti svoje roditelje.

Dakle, samopouzdanje je imperativ za svakog studenta. Studenti moraju čitati knjige o osobama koje su se pridržavale pravde i živjele uzorno. Moraju njegovati vjeru u moralna načela postavljena u svetim spisima koji propisuju norme ispravnog ponašanja – *dharmasāstra*, a ne ih zanemarivati. Sveti spisi nam pružaju temeljne ideale za našu dobrobit i napredovanje.

Učitelji pokazuju smjer i cilj. Učenici utiru put i putanju budućnosti. Vještina i snaga, položaj i stupanj razvoja čovječanstva oblikuju se i napreduju proporcionalno s kvalitetom i karakterom učitelja. Karakter je ključna značajka čovjeka. Učitelji moraju svoje učenje i mudrost posvetiti velikom zadatku uzdizanja učenika na više razine znanja i djelovanja. Vrline koje pomažu usaditi u svoje učenike, nužne su također za uzdizanje društva. Kada su vrline ukorijenjene u srcu, čovjek blista u punini svoje slave. Život bez dobrog karaktera nalik je svetištu bez svjetlosti, krivotvorenom novčiću, papirnatom zmaju s prekinu-

tom uzicom.

XVIII. POGLAVLJE

Učitelji koji poučavaju misleći na plaću koju će dobiti za svoj rad i učenici koji uče misleći na budući posao koji će im obrazovanje omogućiti, kroče krivim putem. U stvari, zadatak je učitelja poučavati i poticati učenike kako bi razvili svoje latentne talente i usavršili svoje vještine. Zadatak je učenika razotkrivati božanskost u sebi i osposobiti se za služenje čovječanstvu pomoću svojih vještina i znanja.

Čovjek je obdaren trima instrumentima: umom putem kojega misli, sposobnošću govora koja mu omogućuje prenositi svoje misli drugima i sposobnošću djelovanja putem koje može ostvariti svoje zamisli, bilo sâm, bilo u zajedništvu s drugima, radeći za sebe i za druge. Um oblikuje misli koje nam pomažu ili pak štete. Um može čovjeka voditi u vezanost, dublje zaplitanje u želje i razočaranja. On čovjeka može voditi u slobodu, nevezanost i odsustvo želja. Um je splet sklonosti i nesklonosti. U umu – *manas*

odvija se *manana* (promišljanje o osjetilnim i mentalnim iskustvima).

Um je uključen u dvije djelatnosti: planiranje – *ālocana* i dijalog – *saṃbhāṣaṇa*. Njihov se učinak razlikuje. Planiranje je usmjereno na rješavanje problema koji se nađu pred umom. Dijalog umnožava probleme i zamagluje rješenja, stvarajući pomutnju i vodeći do prihvatanja pogrešnih i štetnih načina rješavanja problema. Unutarnji razgovor i polemičko brbljanje odvijaju se neprestano, od jutra do večeri, sve dok san ne prevlada um. To uzrokuje loše zdravlje i prerano starenje. To brbljanje je uglavnom zaokupljeno greškama i propustima drugih te njihovim uspjesima i neuspjesima. Taj neprekidni dijalog temelj je svih nevolja čovjeka. On um prekriva gustom tamom. Raste podivljalo, velikom brzinom i potiskuje izvorne vrijednosti čovječnosti.

Govor koji okupira um tijekom budnog stanja, nastavlja se čak i u snovima, krađuci čovjeku odmor koji mu je prijeko potreban. A konačni rezultat te cjelokupne vježbe je, istini za volju, nula. Ni jedan čovjek ne može se nazvati cjelovitim i slobodnim sve dok ne uspije zaustaviti to zlo.

U *upaniśadama* su navedene neke duhovne vježbe – *sādhana* koje pomažu u rješavanju ove prepreke unutarnjem miru. Prva od duhovnih vježbi je *prāṇāyāma*, kontrola disanja. *Prāṇāyāma* nije ni gimnastika, niti vježba koja ulijeva strah. *Pūraka* je udisanje zraka, *recaka* izdisanje. Zadržavanje daha između udaha i izdaha je *kumbhaka*. Um treba usredotočiti na interval zadržavanja daha i na proces udisanja i izdisanja. Kada se pozornost tako

usredotoči, prestaje unutarnji razgovor o ostalim nevažnim stvarima i postiže se mentalna snaga.

Druga duhovna disciplina – *sādhana* jest upuštanje u blagotvorno djelovanje – *karma*, odnosno služenje ljudima koje nam pomaže da kod sebe smanjimo osjećaj ega, čineći djela koja su dobra i sveta. Kada su naše misli zaokupljene takvim djelovanjem, um se odvraća od razgovora kojemu se prepuštao.

Još jednom, duhovne discipline slušanja – *śravaṇa* (slušanje duhovnih savjeta), promišljanja – *manana* (promišljanje o duhovnim smjernicama) i unutarnje usredotočenosti – *nididhyāsana* (otkrivanje načina i sredstava učvršćivanja vjere u Duh), izgovaranje Božjih imena – *japa* te pokora – *tapas* (povlačenje uma iz područja osjetilnih nagona) propisane su u svetim spisima više radi utišavanja mentalnog brbljanja, unutarnjeg govora, više kao priprema za doseganje zbilje, nego za samu spoznaju zbilje. Jer, tek kada je um pročišćen i bistar, može postići tako subliman zadatak, tek tada će primljene pouke i proživljena iskustva biti čisti i neokaljani.

Drugi instrument podaren čovjeku kako bi se uzdigao, jest govor – uporaba riječi. Govor je nabijen ogromnom snagom. Kada drugoj osobi govorom priopćimo nešto što poremećuje njezinu ravnotežu ili joj nanosi bol, riječi u potpunosti iscrpe njezinu fizičku snagu i mentalnu odvažnost. Osoba pada na zemlju jer nije u stanju stajati. S druge strane, kada govorom priopćimo nešto radosno ili neočekivano veselo, osoba kojoj se obraćamo postaje snažna poput slona. Riječi ne koštaju ništa, ali njihova je vrijednost neprocjenjiva. Zato ih moramo koristiti izuzetno

pozorno. Ne smijemo ih koristiti za ogovaranje, što je beskorisno, nego samo u čiste i djelotvorne svrhe. Naši preci iz davnih vremena preporučivali su zavjet tišine kako bi se govor pročistio od svakoga zla. Um okrenut prema unutra, prema unutarnjoj viziji Boga i govor usmjeren prema vanjskoj viziji, promiču duhovnu snagu i uspjeh.

XIX. POGLAVLJE

O d triju instrumenata koje čovjek koristi za mišljenje, govor i djelovanje, treći je instrument tijelo, s rukama spremnim izvršiti misao koja je izrečena putem riječi. Djelo, posao, rad u koji su uključene ljudske ruke, predstavlja izvor sveukupne sreće, odnosno, patnje u koju je čovjek upleten. Čovjek izjavljuje da je sretan, ili da je tjeskoban, ili uplašen, ili da su ga snašle nevolje. Uzrok tih stanja pripisuje nekoj drugoj osobi. To uvjerenje počiva na pogrešnom temelju. Sreća i patnja proizlaze iz vlastitog djelovanja. Neovisno o tomu prihvaća li netko ovu istinu ili ju odbacuje, mora snositi sve posljedice svojih djelovanja. To je zakon prirode. Pojedinaac ne mora vjerovati u postojanje ljeta ili zime, u vatru ili kišu, ali ne može umaknuti toplini ili hladnoći. One utječu na čovjeka bez obzira na sve. Stoga, najbolji pravac je usmjeravati naše aktivnosti pravim putem.

Ruke nisu jedini udovi ili čimbenici koji su uključeni

u ljudsku aktivnost ili *karmu*. Valja paziti da bude čisto sve što činimo, sve što vidimo i sve što čujemo. Misao, riječ i djelo moraju biti lišeni ponosa, pohlepe i mržnje. Riječi koje izgovaramo, moraju biti oslobođene tih mana. Ono što pojedinac želi čuti, mora biti bez površinski privlačnih obilježja. Zadovoljstva kojima osoba teži, ne smiju biti zagađena zlom. Učenici moraju najprije usvojiti ove mentalne pouke i pokazati njihov učinak u vlastitom govoru. Pouke koje su im prenesene putem riječi, moraju provesti u djela.

Danas, međutim, obrazovanje ne dovodi do preobrazbe uma. Ono zaustavlja proces slušanja putem uha. Ono što uho čuje može umu ostati nejasno, može do uma doprijeti samo u nejasnom obliku. Zato obrazovanje treba prenositi tako da ga um prima jasno. Kako bi se ostvario taj cilj, prijenos treba izvršiti putem glave, jezika i ruku koji su čisti, lišeni svakog iskrivljenja. Tek tada može učenije biti jasno i mudrost svijetla.

Učenici uče samo nekoliko godina, ali učitelji, kako bi opravdali svoje bavljenje tim pozivom, trebaju uvijek biti uključeni u učenje, bez prestanka. Zbog toga učitelje treba smatrati jedinim istinskim učenicima. Odgovor na pitanje tko je pravi učenik, glasi: „Učitelj.” „Bit ću uzoran učenik na kojega se moji učenici mogu ugledati”, to treba biti misao vodilja koja nadahnjuje učitelje. Takav je učitelj zasigurno shvatio svoju dužnost. Učitelj se mora spustiti na razinu učenika. Ukoliko to ne učini, a nastavi poučavati, možemo zamisliti kakva će biti sudbina učenika.

Taj se proces nazva „spuštanjem”. To ne znači spuštanje s vrha do tla. To samo znači prihvaćanje razine osobe

koja od toga treba ostvariti dobrobiti. Malo dijete koje leži na podu, ne može skočiti majci u ruke kada ga ona pozove. „Ja sam uvažena osoba, ne mogu se sagnuti” – ako majka tako osjeća, tada ne treba ni imati dijete. Saginjanje ne čini osobu manje važnom. Isto tako, učitelj se ne ponižava kada se spušta na razinu učenika da bi ga poučio. To je samo hvalevrijedan izraz ljubavi.

Danas mnogi učitelji često ovako razmišljaju: „Dakle, pripremio sam predavanje za nastavnu jedinicu koja je danas na redu. Moja je dužnost govoriti na tu temu. To je ono što ću i napraviti, a po završetku sata jednostavno ću otići.” Jesu li učenici ispravno usvojili lekciju koja im je ispredavana? Koji predmet poučavati, na koji način, primjenom kojih metoda poučavanja? Čini se da ih ta pitanja uopće ne opterećuju. Štoviše, oni se trebaju ponašati isto onako kako savjetuju učenicima da se ponašaju i kako od učenika očekuju da će se ponašati. Kada se lekcija, koja se tumači, prenosi s ljubavlju, poštovanje učenika prema učitelju također će se produbiti. Svaki učitelj treba nastojati poticati cjeloviti razvoj učenika. Učitelj svoje srce mora proširivati ljubavlju, a ne tratiti godine svoga života u promicanju osobnih interesa.

Učitelj ne bi trebao razvijati osobinu pristranosti. Drevni vidiosi – *ṛṣi* i mudraci odnosili su se prema vlastitoj djeci i prema svojim učenicima s podjednakom ljubavlju. Danas smo izgubili vjeru da su naši učitelji takve naravi. Kada dijete ravnatelja škole ispunjava test u dvorani za ispite, tada ravnatelj ne smije biti dežuran u toj prostoriji kako svom djetetu ne bi dao točne odgovore i pomogao mu dobiti dobru ocjenu! No, u nekadašnjim nastamba-

ma duhovnih učitelja nije se mogla pojaviti niti sumnja da bi *guru* mogao iskazati takvu sklonost, odnosno pristranost. Danas se korupcija uvukla u misli, riječi i djela na svim razinama. Zato su potrebne sve ove predostrožnosti. Učitelji trebaju prihvatiti duhovnu disciplinu – *sādhanā* pročišćavanja svojih osjećaja da bi zavrijedili položaj i autoritet *gurua*. Istinski *guru* mora voditi učenika prema smislenom i sretnom životu. A istinski učenik mora na to odgovoriti revnošću i štovanjem.

Učitelji su odgovorni za prirodu i kvalitetu aktivnosti te za karakter učenika. Naime, oni na mlade utječu svojim obrazovanjem i vodstvom. Stoga se moraju čuvati sebične samohvale i političkog manipuliranja, a ideal u životu treba im biti samo duhovno prosvjetljenje. Članovi i članice nastavnčkog vijeća moraju se odnositi jedni prema drugima kao braća i sestre. Učenici uočavaju i svjesni su razlika i suparništva među svojim učiteljima. Naravno da su razlike neizbježne te ponekad mogu čak biti i korisne. Ali, nikada ne bi smjele zatrovati međusobne odnose, ugroziti razvoj ustanove i negativno utjecati na proces poučavanja i učenja. U tom pogledu učitelji moraju jedni druge savjetovati i međusobno surađivati.

Isto tako, ni među učenicima ne nalazimo taj duh usmjerenosti na jedan cilj i bratske suradnje. Dobrota – *sadbhāva* i boravljenje u dobrom društvu – *satsaṅga* postali su izuzetno rijetki. Međusobna ljubav i težnja za dobrim društvom oslabile su. „Kakav vladar – *rāja*, takvi podanici – *prajā*”, kaže poslovice. „Kakav učitelj, takav učenik”, čini se da je jednako istinito. Učitelje, dakle, treba zanimati uzvišeno razmišljanje i život prožet odricanjem.

Osoba koja je stručnjak na polju kemije ili fizike, ne može biti toliko stručna na polju biologije koliko je za to stručna osoba koja se bavi tim poljem znanosti. No, usprkos tomu, postoji potreba da se ti ljudi odnose jedni prema drugima prijateljski i da rade i djeluju zajednički kao tim. Naime, neovisno o tomu na kojem je polju znanosti netko stručnjak, mora također ovladati i znanošću duha, znanošću koja vodi do krajnje istine. U Centru za atomska istraživanja rekao sam da sve u sebi ima latentnu energiju – sadržana je u komadiću papira, sadržana je u komadiću tkanine. Kada se latentna energija iscrpi, nastupa smrt. Kada se nešto ispuni energijom, zbiva se rođenje. Bitaksvijest-blaženstvo – *sat-cit-ānanda* jest energija. Mi (*sat*) jesmo (*cit*) sretni (*ānanda*). Energija je sve i energija potječe od Boga. To je sâm temelj čovjeka. Danas nadgradnju postavljamo na nečem drugom, a ne na temeljima. Temeljno Božansko Načelo se zanemaruje. Zadivljeni smo nastavnim predmetima i područjima koja nam obećavaju osigurati pune želuce i dati nam materijalna zadovoljstva i moć. Ali, čvrsta istina jest božanskost u temelju svega. Ljudi bi morali znati ili Vrhovnu Istinu o jednomu Bitku u pozadini svekolikog postajanja, ili barem poznavati praktičnu istinu ljubavi i bratstva među ljudima. Te dvije točke predstavljaju granice koje obrazovanje uvijek treba imati na umu – ishodište i cilj.

RJEČNIK

A

ānanda – blaženstvo, duhovna ekstaza; potpuno i najuzvišenije blaženstvo

antaḥkāraṇa – dosl. unutarjni instrument koji se očituje kao um – *manas*, intelekt – *buddhi*, podsvijest i pamćenje – *citta* i ego – *ahaṅkāra*

ātmajñāna – znanje samospoznaje; svijest o *ātmanu*

ātman – istinsko sebstvo, besmrtno božansko sebstvo koje je bestjelesno, bezvremeno, neprolazno, vječno, nedokučivo, nedodirljivo i neuništivo

ātmavidyā – znanje o vrhovnoj zbilji ili *ātmanu*

avatāra, *avatār* – dosl. silazak; advent; utjelovljenje Boga; utjelovljenje božanske svijesti; utjelovljenje Bezobličnog u nekom liku radi uzdizanja čovječanstva; kada god dolazi do opadanja ispravnosti – *dharmā*, Bog silazi na Zemlju i poprima ljudski oblik da bi štitio dobre, kažnjavao zle i obnovio *dharmu*; *avatār* je vođa i živi slobodan i uvijek svjestan Svoje misije; Svojim naučavanjem i primjerom, On otvara nove putove duhovnosti, obasipajući sve Svojom milošću; *avatār* se ne rađa zbog karmičkih posljedica poput ostalih ljudi, već se utjelovljuje zbog Svoje božanske

volje i odluke da pomogne ljudima

B

Bhagavadgītā – Božja pjesma; naziv jednoga dijela 13. knjige epa *Mahābhārata*. *Gītā*, kako je još skraćeno zovu, je duhovno filozofski spjev, koji s *upanišadama* i *Brahmasūtram* čini tri temeljna teksta *vedānte*. U 18 poglavlja junak Arjuna, uoči početka predstojeće bitke na Kurukšetri, dobiva od upravljača svojih bojnih kola, božanskoga kočijaša Kṛṣṇe, temeljitu pouku o umijeću ispravnog življenja i duhovnom putu. Bojno polje je simbol neprekidnih bitaka između dobra i zla u čovjeku, između njegova ega i njegove više prirode. Kṛṣṇa, kroz dijalog, daje pouku svom prijatelju i učniku o putu koji vodi u najvišu zbilju. Upućuje ga u putove nesebičnog djelovanja – *karmayoga*, posvećenosti Bogu, odnosno ljubavi spram Boga – *bhaktiyoga* i spoznaje – *jñānayoga*.

bhakti – predanost prožeta ljubavlju prema Bogu; predanost Bogu, predana ljubav prema Bogu; potpuna ljubav spram Boga

brahman – najviše sebstvo, apsolutna zbilja; božansko načelo bez svojstava i oblika; bitak-svijest-blaženstvo; vječna nepromjenjiva zbiljnost, na koju ne utječu vrijeme, prostor i uzrok; sveprožimajuće, univerzalno načelo, istovjetno s *ātmanom* u svim bićima; Apsolut; apsolutna svijest; univerzalno načelo svega postojanja, sveobuhvatno, jer se u njemu sve drugo pojavljuje, a

svaki je oblik pojedinačnoga postojanja s njim istovjetan, iz njega izvire i u njega utječe; sâm je *brahman* osjetilno i razumski nespoznatljiv: onaj tko ‘spozna’ *brahman*, bit će *brahman* (*Māṇḍūkyaopaniṣad*)

brāhmaṇa – prva od četiri kaste društvenog poretka, svećenstvo ili učitelji; osoba koja pripada toj kasti

Brahmasūtra – duhovni tekst vedantinskog učenja koji se pripisuje Badharayani ili Vyāsi

brahmavidyā – znanje o *brahmanu*

C

citta – duh, duša, srce, volja; vidi *antaḥkāraṇa*

D

dhana – vlasništvo, novac, blago, bogatstvo

dharma – (*dhr* – držati, nositi) – ono što drži, održava svijet i sve postojeće; ono što se nosi; unutarnje načelo, Božji zakon; čovjekova dužnost; pravednost; ispravnost, ispravno djelovanje. *Dharma* je ono što drži čovjeka, što daje sigurnost i postojanost u životu; u Manuovom Zakoniku (*Mānavadharmasāstra*) stoji: „*Dharma* štiti onoga tko štiti *dharmu*!”

dṛṣṭi – gledanje, vid; pogled, način mišljenja

G

Gītā – v. *Bhagavadgītā*

guṇa – svojstvo, značajka; svojstva *sattva*, *rajas*, i *tamas* (jasnoća, nemir i tromost)

guru – učitelj; vodič na duhovnom putu, onaj koji uklanja neznanje, koji nas uči kako da uklonimo veo obmane; u duhovnom smislu, *gu* znači tama, a *ru* znači ukloniti, uništiti. *Gu* također znači i *guṇātīta* – onaj koji nadilazi *guṇe*, koji je iznad svih svojstava, a *ru* znači *rūpavarjita* – onaj koji je bez oblika; onaj koji nema ni svojstava, ni oblika jest sâm Bog

Ī

īśvara – onaj koji ima i daje izobilje – *aiśvarya*; Bog, Gospod, gospodar, moćni, svemoćni; Bog kao Gospodar, *brahman* povezan s *māyom*, no On ju drži pod kontrolom za razliku od pojedinačnog bića koje je rob *māye*; On je dobrotvoran, On stvara, održava i razara, boravi u srcu svakog bića i kontrolira ga iznutra, pozitivno odgovara na istinsku predanost i iskrenu molitvu

J

japa – ponavljanje Božjeg imena ili *mantra* sa štovanjem na glas ili u sebi kao dio duhovne discipline

jīva, *jīvātman* – individualizirano sebstvo, nesvjesno vla-

stite zbilje; žiće, životna iskra, živo biće; životno načelo; pojedinac, pojedinačna duša, entitet, osoba, čovjek; duša koja boravi u tijelu, svjesna sebe kao „ja” i ograničena tijelom i njegovim ograničenjima; duša koja je vezana uz tijelo i koja se poistovjećuje s tijelom i svim njegovim radostima i patnjama; životvornost, ono životvorno

jīvin – nositelj životne iskre; v. *jīva*, *jīvātman*

jñāna – duhovno znanje, iskustvena mudrost, probuđena svijest

K

karma – 1. djelovanje, djelo, rad, dužnost; 2. usud; posljedice djela počinjenih u ovom i prošlim životima

kośa – ovojnica, omotač koji obavlja dušu – ovojnice blaženstva, uvida i spoznaje, uma, životne energije i materije

kṣetra – polje; ono što nema nikakve svijesti o sebi, ono što pripada pojavnom svijetu; riječ se koristi uglavnom kao oznaka za čovječje tijelo u kojem pojedinac ubire plodove svog djelovanja; područje osjetila

L

Lakṣmī – božica ljepote, sreće, blagostanja, obilja, napretka; pratiteljica Višṇuova

N

Nārāyaṇa – prva osoba, Gospod, Višṇu

M

Mahābhārata – veliki hinduistički ep kojeg je sastavio mudrac Vyāsa. Opisuje borbu rođaka, nasljednika kralja Bharate, Kaurava i Pāṇḍava, u kojoj značajnu i odlučujuću ulogu u oblikovanju događaja igra Kṛṣṇa. Dijelovi ovog epa su i *Bhagavadgītā* i *Viṣṇusahasranāma*. Pobožni hinduisti smatraju ovaj ep petom *Vedom*. Za ovaj veliki ep kažu da „ono što nije u njemu, ne postoji nigdje”; sastoji se od 106.000 stihova podijeljenih u osamnaest knjiga

manana – promišljanje, kritičko razmišljanje o istini koju je čovjek čuo, o kojoj je čitao; u *vedānti*, to je drugo od tri sredstva kojim se dolazi do saznanja; prvo je čitanje, slušanje i prihvaćanje duhovne istine, a treće je sredstvo produbljanje meditacijom svega onoga što se čulo i pročitano

manas – niži um podložan osjetilima, za razliku od intelekta – *buddhi*, koji prima svjetlost *ātmana*

mantra – dosl. oruđe misli; mistična formula, mistični slog ili riječ koja se izgovara za vrijeme obreda ili meditacije; to su duhovne istine koje su otkrivene vidocima – *ṛṣi*; dio *Veda* koji sadrži *mantr*e zove se *sanchita*; sklop svetih riječi koje sadrže najdublju istinu te su stoga izraz nepresušne duhovne moći; kraća ili

dulja molitvena formula, svete riječi ili vedski stih, čija frekvencija uspostavlja direktnu vezu između fizičkog svijeta, čovjeka koji *mantru* izgovara i duhovnog svijeta, Boga. Naziv *mantra* sastoji se od dviju riječi: *manana* – promišljanje, rasuđivanje, razmišljanje, kontemplacija, meditacija, zaključivanje, svojstva uma i *trāna* – zaštita, spas, pomoć, utočište svojstva Duha, to jest Boga. Baba o *mantri* kaže sljedeće: „*Mantra* znači moćna formula. Čovjek stvara *yantr*e, naprave, instrumente; *mantra* stvara čovjeka. Onaj koji stvara *yantr*e naziva se učenjakom; onaj koji stvara *mantr*e naziva se svecem.” Kaže još i ovo: „*Mantra* i *japa* važne su za sve vrste ljudi. *Ma* znači *manana*, meditirati, a *tra* znači spasiti. Tako *mantra* znači – ono što vas može spasiti ako o tomu meditirate.”

māyā – privid, obmana pojavnog svijeta; opsjena; neznanje koje zamagljuje viđenje Boga; tajanstvena, kreativna i zaludujuća sila *brahmana* kojom Bog na Sebe projicira pojavnost Svemira; *brahman* i *māyā* su neodvojivo povezani, kao vatra i njezina sposobnost da zagrijava; *māyā* je prvobitna iluzija, temeljno neznanje. To je iluzija viđenja nestvarnog kao stvarnog, pogrešnog smatranja prolaznoga vječnim. Ona je kozmička iluzija koja kao veo prekriva zbiljnost.

mokṣa – oslobođenje, izbavljenje iz svih okova kruga rađanja i umiranja; to je stanje potpune slobode, mira i blaženstva do kojega se dolazi kroz samospoznaju; to je najviši cilj ljudskog nastojanja, a ostala tri su: ispravnost – *dharma*, blagostanje, moć – *artha* i želja

– *kāma*; postignuće jednosti

mukta – oslobođen

mukti – oslobođenje; ostvarenje vlastite božanske zbilje; izbavljenje od rađanja i umiranja; (v. *mokša*)

P

pāṇḍit – učeni znalac, mudrac

paramātman – svevišnji, sveprožimajući Duh, najjuviše-niji *ātman*, Vrhovno Sebstvo

Pārvatī – dosl. koja pripada planinama, kći planina; ime Šivine supruge, božanske Majke – *śakti*

prakṛti – priroda, materija, kreacija

prema – božanska, najviša ljubav

puruša – osoba, čovjek. Primordijalna osoba, izvor svih bića, odnosno Stvoritelj univerzuma koji u njemu boravi kao pokretač i svjedok. Zato *upanišade* ovu riječ tumače kao „*puri śaya*” – koji počiva u gradu, tijelu. On je čist, neuništiv, blistav, bez svojstava, nepromjenljiv, vječni svjedok, uvijek neaktivan, načelo koji se nalazi iza vidioca, koji je utjelovljen, koji poznaje tijelo (polje) – *kṣetrajña*. Stoga je *puruša* često sinonim za *ātmana*, ili *brahmana*; *prakṛti* i *puruša*, odnosno Śakti i Šiva predstavljaju ženski i muški aspekt prirode

R

rajas – strast, aktivnost, nemir, agresivnost; povezano s crvenom bojom; v. *guṇa*

rajoguṇa – v. *rajas* i *guṇa*

Rāma – avatar *tretā* doba – *yuga*; junak Rāmāyaṇe; ubio zloga Rāvaṇu kako bi izbavio svoju suprugu Sītu, koju je Rāvaṇa oteo; riječ znači „onaj koji pruža zadovoljstvo”

Rāmākṛṣṇa Paramahansa – pravim imenom Gadāthara Chatterji (1834. - 1886.) glasoviti vjerski učitelj i reformator, najveći je dio života proveo u Dakšinešvaru, blizu Kalkute, kao svećenik božice Kālī u meditaciji i razgovoru s poštovateljima; pridjevak *paramahansa* znači vrhovni labud i naslov je najvećega dostojanstva u hinduističkoj asketskoj tradiciji; Rāmākṛṣṇini su sljedbenici, među kojima je bio i poznati Svāmī Vivekānanda, 1897. godine osnovali Rāmākṛṣṇinu misiju

rṣi – drevni vidjelac ili mudrac, nadahnuti pjesnik, prosvjetljeni čovjek; izraz se odnosi osobito na one mudrace kojima su objavljene vedske himne; poznato je sedam velikih mudraca koje često opisuju kao duhovne sinove Stvoritelja;

rudrākṣa – 1. dosl. Šivino oko, Rudra – jedno od Šivinih imena, *akṣa* – oko, misli se pritom na mitološko treće oko kojim se vidi duhovna stvarnost; 2. plod stabla

koje raste na Himalaji, a sadrži sitnija i veća zrnca koja se koriste za izradu *japamāle*, vrste brojanice

S

saccidānanda, *sat-cit-ānanda* – bitak–svijest–blaženstvo

sādhana – duhovna praksa, duhovna disciplina; duhovna vježba žrtvovanja i predanosti, tako što sve svoje aktivnosti i njihove plodove predajemo Bogu, što sve svoje misli, riječi i djela posvećujemo Bogu; glavna sredstva *sādhane* su prisjećanje na Boga – *smaraṇa*, molitva – *japa*, nesebično djelovanje – *karma* i meditacija – *dhyaṇa*; svrha *sādhane* je izgrađivanje vlastitog karaktera i postupno spoznavanje Istine – *satya* i na koncu stapanje s Bogom, to jest oslobođenje – *mokṣa*; pregnuće, stremljenje, dostignuće, napose u duhovnom smislu; duhovna vježba u žrtvovanju i predanosti koja podrazumijeva da sva svoja djela posvećujemo Bogu, da sve što netko čini, misli ili govori polaže pred stopala Božja

saṃnyāsin – dosl. onaj koji je sve odbacio; asket; onaj koji se odrekao svega svjetovnog; čovjek koji se odrekao svijeta i svjetovnog života, koji se potpuno odrekao svakog vlasništva, svih želja, ne dodiruju ga izazovi osjetila, nadilazi pojavni, dualistički, objektivni svijet i njegove društvene funkcije i potpuno je zaokupljen nastojanjem da spozna istinu, stvarnost, Boga i da ostvari oslobođenje – *mokṣa*; potpuno je posvećen Bogu i traži samo Boga; često se, ne sasvim točno,

prevodi kao isposnik

saṃsāra – dosl. zajedno – *saṃ* teći – *sr*; vječni tijek svjetskog zbivanja; doslovno: prolaženje, lutanje; tijek, a zatim seoba duša; prijelaz iz jednog života u drugi kao posljedica *karme*; svakodnevni ovozemaljski život; neprekidna mijena svijeta u vremenu i prostoru; ciklički lanac rođenja i smrti; objektivni svijet, imena i oblika.

sanātanadharmā – vječni, neprolazni zakon; drevna mudrost; vječna staza; vječna religijska i duhovna tradicija; naziv za sveukupnost učenja i istina sadržanih u *Vedama*; tim imenom hinduisti nazivaju svoju religiju; ona nema svoga utemeljitelja ili svoje spise, već je sveukupnost religijskih vjerovanja i način života

sattva – jasnoća, čistoća, mirnoća, vedrina, radost, snaga, dobrota; povezano s bijelom bojom; v. *guṇa*

sattvagūṇa – v. *sattva* i *guṇa*

sevā – služenje, pomoć, spremnost na služenje; nesebično služenje bližnjemu kao bogoštovni čin, kao služenje Bogu

śr̥ṣṭi – dosl. emanacija; stvaranje, razvitak svemira iz njegove jezgre; svijet, sve stvoreno, cijela božanska kreacija

sūtra – dosl. nit; pravilo izraženo u kratkim aforizmima; sva glavna djela klasične indijske filozofske misli pisana su u *sūtra* stilu; najpoznatija su *Vedāntasūtra* i Patañjalijeva *Yogasūtra*.

Ś

śānti – mir

śāstra – sveti spis, moralni kodeks, zapovijed, nalog, propis

Śiva – dosl. dobrota, blagost; povoljan, dobar, dobrotiv, prijazan, milostiv, blag; Razaratelj u trojstvu Brahme (Stvoritelj), Višṇua (Održavatelj) i Śive; Utjelovljenje duhovne mudrosti i Bog nad Bogovima, Mahadeva

śruti – dosl. slušanje – objava; vedska objava istine koju su mudraci – *ṛṣi* čuli kao Božji glas iz nutrine; jedan od naziva za *Vede* kao vječan sveti zvuk ili riječ koja se mudracima objavljuje, za razliku od *smṛti* koja je ljudsko djelo; sinonim za *Vede* koje se zbog svoje neizmjerne svetosti sve do danas, u hinduističkim svećeničkim krugovima, prenose isključivo usmenim putem, s koljena na koljeno

T

tamas – tromost, neznanje, obmana, neaktivnost, pasivnost, inertnost, lijenost; povezano s crnom bojom; v. *guṇa*

tamoguṇa – v. *tamas* i *guṇa*

tapas – usredotočene duhovne vježbe s ciljem dosezanja Boga; pokora, trpljenje

tyāga – odricanje, nevezanost; žrtva; odbacivanje svih vezanosti, smanjivanje želja i žudnji

V

Vasiṣṭha – drevni mudrac kojem se pripisuju brojna vedska pjevanja

Veda – dosl. znanje (*vid* – znati); pojam se osobito primjenjuje u značenju „najviše sveto znanje“; naziv za najstarije tekstove indijske književnosti koji, prema tradicionalnom shvaćanju, ne potječu od ljudi, nego su primljeni kao Božje objave, a primali su ih prosvijetljeni mudraci, sveci – *ṛṣi*; danas su poznate četiri zbirke *Veda*, a to su: *Ṛgveda*, *Sāmaveda*, *Yajurveda* i *Atharvaveda*; *Vede*, u njihovom današnjem obliku, sakupio je i uredio mudrac *Vyāsa* (sakupljač, uređivač, kompilator), kojega zovu i *Vedavyāsa* (uređivač *Veda*)

vedānta – dosl. kraj *Veda*, bit *Veda* sadržana u *upanišadama*;

vibhūti – dosl. onaj koji prodire svuda; sveprožimajući, moćni; moć; sveti pepeo kao simbol prolaznosti materijalnog i neuništivosti duhovnog, duše; simbol spaljivanja svih želja i neprestano upozorenje na prolaznost svega materijalnoga

vidyā – znanje; obrazovanje, učenje; mudrost, znanost, spoznaja

Višṇu – dosl. sveprožimajući; onaj koji prožima sve, sveprisutan, univerzalan i transcendentan; Bog; Višṇu je zaštitnik i održavatelj (kreacije, univerzuma, svijeta) u hinduističkom trojstvu (Brahmā, Višṇu, Śiva –

trimūrti)

U

upanišad – sjesti blizu (*upa* – blizu, *ni* – dolje, *šad* – sjesti); sjedenje učenika uz učiteljeva stopala kako bi od njega primio pouku; još se nazivaju *vedānta*, što znači „kraj *Veda*” te predstavljaju primarni izvor *vedantinske* metafizike; temeljna poruka *upanišada* je nedvojstvo, jedinstvo *brahmana* i *ātmana*; njihov je sadržaj duhovno znanje – *jñāna* pa one čine dio vedskih tekstova pod nazivom *jñānakāṇḍa*

Y

yāga – prinošenje žrtve, žrtveni obred, (v. *yajña*)

yajña – sveti obred, žrtva; također personifikacija obreda (ako je napisano velikim početnim slovom); bilo kakav nesebičan čin djelovanja u ime Gospoda; djelatnosti (*karma*) koje nemaju vezujućih posljedica, nazivaju se *yajña*

yoga – sjedinjenje; duhovna disciplina, duhovna praksa; samosvladavanje, samokontrola; znanost kontrole uma; yoga (kao i religija) znači ponovno sjedinjenje individualne duše – *ātman* s univerzalnom dušom – *paramātman*, odnosno Bogom